

Bedenkingen voor en tegen het Rapport van S.J. Brugmans, wegens den staat der veeziekte waargenomen in de maand December 1796, in de landen tusschen Maas en Waal en de lande van Cuyk.

Contributors

Brugmans, Sebald J., 1763-1819.

Publication/Creation

[Leyden] : [publisher not identified], [1797]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/aengah9n>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

V O O R E N T E G E N H E T

R A P P O R T

Van Profesfor

S. J. B R U G M A N S,

W E G E N S D E N S T A A T D E R

V E E Z I E K T E

WAARGENOMEN IN DE MAAND]
DECEMBER 1796.*In de Landen tusfchen Maas en Waal
en den Lande van Cuyk.*

I N H O L L A N D

1797.

*Il ne faudroit q'un Homme d'un Genie
Nouveau pour donner , peut être une
toute autre direction aux Sciences Hu-
maine.*

M E R C I E R.

BEDENKINGEN

VOOR EN TEGEN HET

R A P P O R T,

Van Profesfor

S. J. B R U G M A N S,

WEGENS DEN STAAT DER

V E E Z I E K T E,

MEDEBURGER EN VRIEND!

Ne Jupiter quidem omnibus.

Gy vraagt my, wat ik denke van het RAP-
PORT *wegens den staat der Veeziekte* enz. door
den Profesfor BRUGMANS, waar over onder
de Geneeskundigen zoo veel gesproken wordt;—
of ik oordeele dat hetzelfde voor het oogmerk vol-
doende zy? En op het laatste van uwen
Brief, vraagt gy: *hoe het toch kome, dat men*
den Burger BRUGMANS die de Commissie heeft

*Il ne faudroit q'un Homme d'un Genie
Nouveau pour donner , peut être une
toute autre direction aux Sciences Hu-
maine.*

M E R C I E R.

BEDENKINGEN

VOOR EN TEGEN HET

R A P P O R T,

Van Profesfor

S. J. B R U G M A N S,

WEGENS DEN STAAT DER

V E E Z I E K T E,

MEDEBURGER EN VRIEND!

Ne Jupiter quidem omnibus.

Gy vraagt my, wat ik denke van het RAP-
PORT *wegens den staat der Veeziekte* enz. door
den Profesfor BRUGMANS, waar over onder
de Geneeskundigen zoo veel gesproken wordt;—
of ik oordeele dat hetzelfde voor het oogmerk vol-
doende zy? En op het laatste van uwen
Brief, vraagt gy: *hoe het toch kome, dat men*
den Burger BRUGMANS die de Commissie heeft

opgedraagen; en of 'er geen *geschikter* *Perfoonen* toe te vinden waren?

Ik moest U al lang geantwoord hebben; maar *verscheiden* omstandigheden hebben my daar in verhinderd; ook wilde ik wagten of 'er een *nader Rapport* van dien *Profesfor* zoude uitkomen; en daarēnboven verlangde ik eerst te zien, wat de *Geldersche Profesforen* dien aangaande *rappor-teeren* zouden. — Ik had ook eerst gedacht U schriftelyk te antwoorden en U te verzoeken myne gedagten daar over onder ons te houden; maar, overveegende, dat het onderzoek, of de eigenlyke *Veepest* in onze nabuurige Gewesten wezenlyk regeert, en gevolglyk of men kracht-daadige middelen dient te neemen om dezelve, zoo het mogelyk zy, van ons Land afteuweeren als mede welke middelen daartoe het geschiktste zyn, van zoo een groot en algemeen belang is voor alle onze Ingezeten; heb ik besloten zulks liever door den druk te doen; en ik heb dit te meer verkozen, omdat ik *verscheiden Liedē* in het openbaar zoo wel op de aanstelling tot die *Commissie* als op het *Rapport* zelve zeer ongunstige *Critieken* heb hooren maaken.

Uwe twee laatste Vraagen, die ik best oordeele het eerst te beantwoorden, komen my, ik wil het niet ontveinzen, zeer bedenkyk voor.

Immers zy schynen aanteduiden, dat gy over de aanstelling van den *Profesfor* BRUGMANS tot dat onderzoek niet zeer te vreden zyt; en hier-

hieruit zou men al ligt besluiten , of gy 'er , ja-
loers van waart, en veel liever zelve tot die
Commissie zoudt willen benoemd geweestzyn. —
Edoch, uwe omstandigheden en uwe jaaren
overweegende, ben ik overtuigd, dat gy 'er
U even zoo min als ik my zelve toe zoudt ge-
leend hebben, of hebben kunnen leenen: zoo
dat ik die gedagten moet laten vaaren. — Met
meer grond derhalven, meene ik 'er uit te moe-
ten opmaaken, dat Gy 'er dien *Profesor* niet ten
volle bekwaam toe kent; ten minste dat gy an-
deren kent, die, volgens uw oordeel, 'er ge-
schikter toe zouden geweest zyn. — Uit dit
denkbeeld zal ik U trachten te brengen doorover-
tuigende te doen zien dat 'er zeer veele, zeer ge-
gronde en zeer dringende redenen waren om zyn
Wel Edelen Hooggeleerden daartoe boven andere
te verkiezen; en dit zal my als van zelfs leiden tot
de beantwoording van uwe eerste vraagen.

In de eerste plaats is het buiten allen twyffel
zeker, dat de Burger BRUGMANS een zeer
groot *Anatomicus* is, en zich byzonder heeft toe-
gelegd op de *Anatomia comparata* (de vergely-
kende Ontleedkunde) — Daarënboven is het
even onbetwistbaar, dat hy tevens een groot
Chemicus, *Physicus* en *Bonaticus* is. —

Hoe zeer nu alle deeze geleerde hoedanigheden,
niet volstrekt noodzaakelyk zyn om te kunnen
zien of een Koe besmettelyk ziek zy. -- Is het echter
niet te betwisten, dat zy eene meerdere geschikt-

heid tot dat onderzoek geeven. — En waar dan zou men in ons Land een gewoon *Doctlor* gevonden hebben, welke alle die kundigheden te gelyk en in zulken graad bezit, en dus in staat was om daar over zoo wel te kunnen oordeelen? — Maar mischien meent gy dat 'er meer toe behoort, en wel dat men tevens een goed *Practicus* een ondervindelyk Geneesheer dient te zyn om de Veeziekte wel te kennen, en vooral dat men die ziekte meermaalen dient gezien en behandeld te hebben; en welligt oordeelt gy, dat dit laatste, zonder die *Theoretische* kundigheden, alleen genoeg zou zyn, en zelfs meer voldoende; en dus zoudt gy al ligt in het denkbeeld vallen van sommigen, die meenen, dat een eenvoudig Boer, welke de ziekte by ondervinding had leeren kennen, hoedanige 'er zekerlyk nog veele zyn, voor dat onderzoek veel beter geschikt zou geweest zyn, dan een geleerd *Profesfor*; die, gelyk de Hoogleeraar BRUGMANS, de ziekten nooit gezien heeft, en zelfs de Praktyk der Geneeskunde nimmer opzettelyk geoeffend heeft. — Dan dit *argument* zoo het al steek hield zou evenwel meer klemmen, byaldien 'er geene andere dringende redenen waren, waarom men zyn Hooggeleerden daar toe boven andere verkozen heeft. — Maar in de tweede plaats is het bekend, dat de Burger BRUGMANS by eene onvermoeide werkzaamheid voegt eene onbepaalde *Ambitie*, en eenen

zoo belangloozen als brandenden yver voor het welzyn van ons dierbaar Vaderland. — De aanneeming van die *Commissie* alleen, behalven zoo veele andere in het oogloopende bewyzen, die men ligtelyk om zulks te betoorgen, zou kunnen bybrengen, die alleen, zegge ik, is daar een doorlaande blyk van. — Wie toch, of wel wat *Profesor* en welk voornaam *Doctor* zou zich zoo gereed geleend hebben om in zoo een ongunstig saizoen, met zulk een guur weder, en met zulke slechte wegen zoo eene overhaaste en alzins vermoeijende reis te doen, zoo hy niet door zulke onweerstaanbaare dryfveeren was aangezet, of laat ik liever zeggen, gejaagd geworden? — Indedaad men moest den eerezugtigen mensch niet kennen om niet te weten dat eene overdryvende *Ambitie* hem tot alles bekwaam en tot alles gereed maakt. — Men zal zulks te gereeder toestemmen, als men weet, dat de *Profesor*, toen hy door de *Commissie* wegens de *Veeziekte*, tot dat onderzoek verzogt werd, openhartig te kennen gaf, dat het hem zeer moeiljelyk zyn zou zich daar toe te leenen; dewyl hy juist bezig was om zyne *Oratië* te stellen, die hy eerlang als afgaande *Rector magnificus* zou doen moeten, en dat hy daartoe zyne leedige uren wel noodig hebben zou. — Dit alles samen voegende, had dan de gemelde *Commissie* niet alle reden om haare keuze tot zyn^e Persoon te bepaalen? — Een Man, zoo by uitstek

ſtek geleerd , zoo brandenden van yver voor het
 gemeene welzyn , zoo gereed om 'er alles aan
 opteöfferen , en by dat alles zoo zuiver belang-
 loos , en zonder eenig *Egoïsme* , waar zou die
Commiſſie zyns gelyken gevonden hebben ? —
 Waar iemant , by wien alles zoo ſamenliep , wat
 men denken moest , vereiſcht te worden , om
 in een onderzoek van dien aart en van zoo een
 groot gewicht , het beſte , het voldoendeſte Be-
 richt te verwagten ? Dan in de derde plaats , lydt
 het geene bedenking , of de waardigheid van
Profesſor en wel *Profesſor op de Hooge Schoole*
te Leiden , het Bataaffch Atheen , heeft zeer veel
 overwicht aan die keuze bygezet. — Wel is
 waar de aanſtelling tot *Profesſor* geeft niet de
 vereiſchte kunde en bekwaamheid ; het gebeurt
 meermaalen dat men uit vriendschap een half
 geleerden tot Hoogleeraar beroept en veel
 kundiger Perſoonen voorbygaat. Dit niet tegen-
 ſtaande behoeft ik U niet te zeggen dat men ſlechts
 den naam van *Profesſor* behoeft om in zaaken
 van Geleerdheid , het vertrouwen , de hoogach-
 ting en de voorkeur aan zyne zyde te heb-
 ben. — Altoos immers brengt die naam met
 zich het denkbeeld van een Man , die by uitſtek ge-
 leerd en verlicht is , die in kunde en bekwaam-
 heid boven andere , anderzins ook kundige en
 bekwaame Lieden , verre uitmunt ; en te gelyk
 het denkbeeld van een aanzienlyk Perſoon , die
 met groot gezach bekleed is , wiens uitspraaken
 be-

beslissend zyn, wiens raadgeevingen men boven die van andere dient te volgen, en wiens onderzoeken naauwlyk feilen kunnen. — 't Is hier van, dat allerlei Klassen van Menschen dien naam eeren en eerbiedigen. — En had dan niet de gemelde *Commissie*, met zulke denkbeelden, alle redenen om hunne keus tot een *Profesor* te bepaalen? — Ik weet wel, ik heb U dikwyls hooren zeggen, en ik heb 'er altyd myn Zegel aangehangen, dat die groote en grootste denkbeelden van het *Profesoraat* eene van die ongelukkige vooroordeelen en Volksdwaalingen is die men met kracht behoort tegentegaan, vooral ten aanzien van de Geneeskunst; — dat het niet genoeg is *Profesor* te zyn om een goed *Doctor* te wezen; — dat men eerst door eene veeljarige oefening en ervaring een bekwaam Geneesheer word, dat 'er overal in ons Land, en inzonderheid in onze Steeden, zeer veele Artsen zyn, die door oefening en ondervinding, veel meer kundigheid en bekwaamheid in het kennen, behandelen en geneezen van ziekte verkreegen hebben, en uit dien hoofde veel meer vertrouwen verdienen dan verscheiden *Profesoren*, die doorgaans weinig of geen zieken zien, en zelden dezelve door den gantschen loop hunner ziekten en kwaalen behandelen; vooral wanneer zy, nog jong zynde en niet lang genoeg gepraactiseerd hebbende, Hooglecraar worden, en nog meer als zy ge-

roepen zyn om alleen in de *Theoretische* Takken der geneeskunde, en niet in de praktyk derzelve onderwys te geeven. — Meermaal hebt gy my ook gezegd, dat gy U dikwyls even zoo zeer bedroefd hebt over de ellendige *advisen* en *ordonnantien* van zulke Hoogleeraars, daar dezelve U duidelyk deden zien, dat zy geene genoegzaame ondervinding verkregen, en zekeryk niet lang genoeg by het ziekenbed gezeten hadden, als gy U meenigwerf verwonderd hebt over de onnoozelheid, ja domheid, die veele, die zelfs anderzins verstandige en oordeelkundige lieden in de keuze van een Doctor, aan wien zy hunne dierbaarste schatten, hunne gezondheid en leeven toevertrouwden, dikwerf ten toon spreiden. — Ik sta U dat alles gaarne toe, zonder het evenwel op den *Professor* BRUGMANS toepasselyk te maaken; en ik oordeele zelfs, dat men altoos verstandiger zou handelen, en veel minder gevaar loopen van zyne gezondheid en zyn leeven te verliezen, wanneer men, ziek zynde, by een ervaren en in de praktyk grys geworden *Doctor*, dan by zulke *Professoren* te raaden gong: de ondervinding toch is in dit, gelyk in alle gevallen, en, ik durf zeggen in dit meer dan in eenig ander geval, de beste Leermeeester; maar gy zult my te gelyk wel willen toestemmen, dat de geneeskonst van alle de wetenschappen het minst valt onder het bereik van de gewoone kundigheden der menschen;

fchen; — dat men, om van de bekwaamheid van een *Doctor* te oordeelen, zelve een bekwaam *Doctor* dient te wezen; — dat des wegens de verftandigften, de geleerdften, de kundigften dikwyls even zoo eene zotte keuze doen omtrent een *Doctor*, als door de bank het domme gemeen; — en dat 'er daarenboven geene weetenschap is, waarin een ieder zich zoo gemakkelyk en zoo gereedelyk door kwakzalvery leiden en betooveren laat als in de geneeskonst. -- Dit alles nu erkennende, zoo begrypt gy ligtelyk, dat de waardigheid van *Professor* ook geene van de minfte redenen geweest is, welke de *Commissie* bewogen heeft om tot dat onderzoek, niet een gewoon *Doctor*, maar liever een *Professor*, en wel den *Professor* BRUGMANS boven alle andere te verkiezen, als kunnen de door zyn *Profesoraal* gezach, bekende kunde en yver het allerbest aan het oogmerk voldoen; en die keus, om zoodanige reden, vindt te meer grond als het waar is, het gene men my zegt, dat 'er onder de Leden dier *Commissie* niemand is die zich der geneeskunde verftaat; immers in dat geval is men gewoon zich door fchyn, een goed geruchte en voorspraak te laten leiden.

Eindelyk is hier by gekomen, en buiten twyfel heeft 'er dit ook al zeer veel toegedaan, dat de *Professor* BRUGMANS werkelyk en reeds federt het begin der Revolutie. een aanzienlyken medicinaalen post by den Lande bekleede.

Het kan U niet onbekend zyn, dat toen men het *Bureau* van Gezondheid had opgeworpen, hy toen reeds tot opziende lid van 's Lands-Hospitaalen is aangesteld en zulks nog is — Het doet 'er niets of weinig toe, of men gelyk sommige willen, toen ook wel anderen had mogen aanstellen; In een tyd toen alles met overhaasting geschiede, toed men geen tyd had om te overweegen, of aan andere te denken is zulks wel te verschoonen. — Het is genoeg, dat hy dien post tot hier met lof heeft waargenomen, en dat hy 'er by uitstek toe geschikt is: getuigen zyn de nieuwe inrichting, en die hy in en betrekkelyk de Hospitaalen gemaakt heeft; byzonder het *Reglement*, dat hy daar over door den druk heeft gemeen gemaakt, en door het welk hy by het *Provinciaal* — en *Nationaal Bestuur* zich zeer verdienstelyk heeft gemaakt. Het doet 'er al weder niets of weinig toe, of dat *Reglement*, gelyk eenige willen, meestal uit de *Reglementen* voor de Fransche Hospitaalen, en uit de Oostenryksche Apotheek gecopiëerd is, of men zien kan, dat het niet by het bed der *Lyders* is opgemaakt, en of 'er op den inhoud en de voorschriften vry wat te zeggen valt. Zulk is hier de vraag niet; — de Leden van het *Provinciaal* en *Nationaal Bestuur* zoo zy geen *Doctoren* of wel geene bekwaame *Doctoren* zyn, konden dat niet beoordeelen. Ook heb ik ter beantwoordinge uwer vraagen,

U

U alleen te doen zien, om welke redenen die Burgers *Representanten* den Burger **BRUGMANS** boven andere daar toe verkozen hebben; en dan, dunkt my, bezeit gy wel dat ook het hier bygebragte geene geringe aanleiding daar toe gegeven heeft. — Dit zult gy te meer gelooven, als ik U herinner, dat de Profesfor **BRUGMANS** mede al om die reden het eerst benoemd is, toen de *Exprofesfor* **BICKER** by de *Provisioneele Representanten* het daarstellen van een *Committé van Gezondheid* zoo onberaden als nadrukkelyk had voorgeslagen.

En zeer waarschyndlyk zou hy ook de eerste geweest zyn, als het even onberaden (a) Voorste

(a) N.B. Ik wil hier meê niet te kennen geeven, dat ik de voorstellen van die Burgers afkeure; men, ik geloof, voor zoo verre ik 'er over oordeelen kan, dat dergelyken Inrichtingen nuttig, heilzaam, ja noodzaaklyk zyn; en het is my voorgekomen, dat zy zulks ook vry bondig en overtuigend betoogd hebben, maar ik noem dezelve *onberaden*; voor eerst om dat zy te voorbaarig of te ontydig gedaan zyn; men had het, in dien tyd veel te druk, en, over veel gewigtiger onderwerpen te *delibereeren*: En men moest al wel voor het algemeene belang zorgen, maar ook zyn eigen niet uit het oog verliezen.

Ten anderen, om dat men vooraf met de *Constellatie* van Persoonen en Zaaken had moeten te raaden gaan; en men had ook een weinig behooren te *intriguëeren* en te *caballeeren*; en dit verbeelde ik my, dat zy niet gedaan hebben, te veel op de grootheid van hunne zaak vertrouwende;

En eindelyk, om dat zy de kosten niet overreekend hebben; vooral in deze algemeene schaarsheid van Geld.

stel van den Joodschen Burger **HEILBRON**, ter verbetering van de Genees- Heel- Verloskunde enz., en ter daarstellinge van eenen *Gezondheid-Raad* of *Genees-kundige Staatsregeling*, by de Nationaale Vergadering cenig gevolg gehad hadde; Trouwens, men zegt, dat men ook daar over hy zynen Hooggeleerden te raade gegaan is, en dat het nog wel gevolg hebben zal, zoo zyn wel Edele Hooggeleerde 'er gunstig over denkt. —

Maar mischien voldoet dit alles nog niet aan al de bedoelingen van uwe vraag; althans de nadruk met welken gy vraagt, hoe het *toch* komt dat men den Burger **BRUGMANS** die *Commissie* heeft opgedraagen, doet my gissen, of gy wel-

Immers gy weet, dat het *Provisieeel Bestuur*, volgens eene *modieke calculatie* berekend had, dat zo een *Committé* wel 3000 gulden 's Jaarlyks aan den Lande kosten zou; en gy begrypt ligt, zoo het al der pyne waard was voor de zorg van de gezondheid en het leeven van ruim 1800,000 Menschen zulk eene *notabele* uitgaaf te doen, dat dit, in een tyd, toen 's Lands kas tot op den bodem uitgeput was, zeer veel bedenking moest baaren; waarom dan ook de *Provisioneerle Representanten* wiens zorg voor 's Lands Kas men niet naar waarde pryzen kan, het voorstel van den Burger **BICKER** naar de *Nationaale Vergadering* verwezen heeft. Mischien zal deze, het belang 'er van ter harte neemen, de middelen weten te vinden om zulke zwaare kosten goed te maaken; vooral nu, daar de schulden en lasten der Gewesten geïmalgueerd zullen zyn; en dus de algemeene belangen, waar onder men meent, dat dit geene van de minsten is, beter kunnen bevorderd worden.

welligt het oog daar mede hebt op zyne *Politieke* denkwyze. — 'tIs waar veele hebben zich verwonderd dat de *Profesfor* BRUGMANS in een tyd, toen men niet als *Revolutionair* handelde, door *Revolutionairen* in zoo een' gewigtigen en omslagtigen Post gezet is; terwyl andere *Profesforen*, om dat zy Prinsgezind waren, zyn afgezet. Dan dit veronderstelt dat de *Profesfor* BRUGMANS geen *Patriot* is; maar bedriegt men zich hier niet in? — Men zegt zelfs dat hy te veel verstand heeft om het niet te wezen. —

Edoch het verwondert my zeer, dat verstandige Lieden daar over vallen kunnen. — Wat doet het 'er toe of myn Doctor een *Oranjeman* of een *Patriot*, een *Foef* of een *Kees*, *Slymig* of *Heet* is, als hy maar een eerlyk man en bekwaam is, en ik vertrouw, dat hy my geneezen kan? — Ook hebben zeer veele Lieden zich daar aan niet gestooten, althans minder by deze dan by de voorige *Revolutie*. — Ik beken het, het geval, zult gy zeggen, staat niet volkomen gelyk. By eene nieuwe verkiezing behoorde men, volgens de *Republikeinsche* Leer, de voorkeur aan warwe Vaderlanders te geeven; althans de bekwaamheden gelyk staande; en al scheelde dat al iets; het *Patriottismus* behoort ten minsten eenig overwigt bytezetten. — En zoo 'er een *Casus pro Amico*, een weinig eigenbelang, een hekel die men op sommi-

migen heeft, enz. bykomen, dan, gevoelt gy, staat de Schaal al scielyk naar die over. — En zouden 'er thans, gelyk voorheen niet meer gevallen voorhanden zyn, waar in men, uit die *Principes* werkende, bekwaame Leden is voorby gegaan, en andere veel min bekwaamen heeft voorgetrokken? Zou het *Bureau* van Gezondheid zelve daar van niet kunnen getuigen?

Ik kan dat alles niet tegenspreken; schoon ik 'er nog al iets tegen zou kunnen inbrengen; maar dan blyft nog de groote vraag: zou het *Provinciaal* of *Nationaal Bestuur* een' Man hebben kunnen vinden in alle opzichten of ten naaste by zoo geschikt tot dat onderzoek als de Burger **BRUGMANS**? — Waarschynlyk niet, anders immers zouden alle die bedenkingen by het een of ander Bestuur ook wel in aanmerking gekomen zyn, maar daarenboven zoo weet gy zeer wel dat de *Constitutie* geen aannemer is van personen, maar dat zy, om haar welzyn te bevorderen zoo niet alleen, ten minsten voornaamelyk ziet op de bekwaamheden; de dagelyksche ervaring leert zulks! — voor 't overige om uwe vraagen te beantwoorden, moest ik niet (om eens *medice* te spreken) de *Causae prædisponentes* maar de *Causae occasionales* aan wyzen, en dit meene ik gedaan te hebben.

Door dit alles worden ook, zoo ik mÿ niet bedriege, genoegzaam opgelost eenige verde-

re bedenkingen, die sommige, en zelfs beste vrienden van den *Profesor BRUGMANS* op het een en ander gemaakt hebben; te weten, of men dien man niet te veel hooy op zyn vork geeft, of dat hy zelve te veel 'er van over den balk haalt; — of het niet beter en plichtmaatiger ware, dat men hem minder van de Academie daar hy buiten tegenspraak allernuttigst is, aftrok, en hy zich meerder tot zyne roeping bepaalde? — Of de *Studenten* en derzelver Ouders geene gegronde redenen hebben om zich deswegens te beklagen? — Of het wel met de tegenwoordige *Constitutie* strooke dat men een man zoo twee zwaarwichtige bedieningen opdraage? — Of hy die beide naar vereisch kan waarneemen? — Of niet de eene of de andere lyden moet? — Of niet de post van *opzienend lid van 's Lands Hospitaalen*, zoo wel als die van *Profesor*, ieder afzonderlyk een man vereischte, die 'er zich geheel aan kon overgeeven; — Of hy als dan niet al werk genoeg zou hebben; enz? — Het is waar *non omnia possumus omnes*; maar het is tevens niet te ontkennen, dat een man van zoo eene groote bekwaamheid, der zucht en yver onbegryplyk veel kan uitvoeren. — En in alle gevallen, het gene het zwaarste is moet het zwaarste weegen, het byzonder belang moet voor het algemeene welwezen wyken. *Salus Populi Suprema Lex esto*; een les die men dagelyks hoort opzeg-

zeggen, en die zekerlyk thans overäl zoo heilig word in acht genomen! — Behalven dat alle die en foort gelyke bedenkingen niet zyn vry te spreekken van zelfs belang, en jalouzy, zoo al niet van erger. — Dan hoe dit zy, ik heb, om uwe twee laatste vraagen te beantwoorden, zoo veel gezegd, dat ik. voor iemand die zelfs denkt, 'er niets behoef bytevoegen.

Sat sapienti dictum.

Ik ga over tot de eerste uwer vraagen: *Wat ik van dit Rapport denke?* — Ingevolgen den aart dezer vraage zult gy zekerlyk verwagten, dat ik, om dezelve in alle haare uitgestrektheid te beantwoorden, nog al eenige bedenkingen, zal kunnen te berde brengen. Ik zal echter dit zoo kort doen als my mogelyk is; zonder evenwel iets overteslaan, dat tot voldoening van uw verlangen dienen kan: Van Goud toch moet men niets op de aarde laten vallen. — Uit alles wat ik ter beantwoording van de voorige aangevoerd heb, zult gy ongetwyffeld met des *Professors Rapport* zeer vooringenoomen zyn en vaststellen, dat men van zoo een' voortreffelyk Man niet anders dan een uitmuntend *Rapport* verwagten kan; en ik twyffel niet, of gy zult U hier in volkomen bevestigd vinden.

In het algemeen komt het my voor dat het een volmaakt *Profesoraal Rapport* is: en ik stel vast;

vast , dat gy het zelve met my doorblaaderende
 'er eveneens over oordeelen zult; vooral als gy
 U herinnert de Rechten , Plichten en zwakhe-
 den van den Mensch, als *Profesor*, en byzon-
 der als *Medicinæ Profesor*. Immers Gy weet

Een *Profesor* moet in alles, wat hy spreekt
 of schryft de Geleerdheid laten uitschitteren,
 of, het geene op het zelfde uitkomt den *Geleer-*
den Man uithangen :

¶ Een *Profesor* moet zich kennelyk onderschei-
 den van de gemeene Leeken zyner *Faculteit* door
 byzondere vreemde gevoelens, door nieuwe
Theoretische stellingen, geheel afwykende van de
 gewoone algemeene begrippen :

En een *Profesor* in de Medicynen moet zich
 laten voorstaan den aart, de oorzaaken, Ge-
 neeswyze en Geneesmiddelen veel beter te ken-
 nen dan de gemeene *Doctoren* : enz.

Deze en andere onvervreembaare *Profesoraale*
 Rechten, enz. zult gy, vertrouwe ik, ten klaarste in
 het *Rapport* van den *Profesor* BRUGMANS zien
 door siraalen, zoo gy my slechts met eenigen aan-
 dacht, en met telkens het *Rapport* zelve in te zien,
 gelieft te volgen; en tevens in 't oog te houden
 dat de Leden der *Commissie*, voor welke dat
Rapport dienen moest, geene *Doctoren* zynde,
 al ligt voor *Profesoraale* Geneeskunde konden
 aanzien, alles, wat boven hunne kennis en bui-
 ten hun vak valt.

Een uitschitterend staaltje van dat *Profesoraale*

zult gy al aanstonds in het Voorbericht aantref-
fen. Daar zult gy zien, dat de Burger BRUG-
MANS zich met een Hooggeleerd gezach opwerpt
als het *Orakel*, de Vraagbaak van alles wat
voortaan omtrent de Veeziekte zal voorvallen; —
en dat hy daarteboven uit eigener *Profesoraale Au-
toriteit* de Werkzaamheden van het *Bureau van Ge-
zondheid* heeft uitgebreid, of, zoo gy wilt, tevens
een *Bureau van Veeziekte* opgerigt en by dat *Bureau
van Gezondheid* gevoegd heeft; door eene *Cor-
respondentie* te openen met alle de Officieren van
Gezondheid, zoo veele bekwaame Mannen (en
't geene hy verder zekerlyk niet uit eigenliefde
tot derzelver lof aanvoert;) als in 's Lands dienst
zyn, terwyl hy te gelyk tot die *Correspondentie*
uitnoodigt alle de Geneeskundigen, om zich
met alles wat zy aangaande de Veeziekte zullen
waarneemen en ontdekken aan hem te *adressee-
ren*. Wel is waar, men zou in bedenking kun-
nen neemen, of zynen last zulks mede bragt,
of dezelve 'er hem toe gemachtigd had, maar
men moet evenwel erkennen, dat het toch al-
toos aanduidt eene lofwaardige zorg om aan het
oogmerk der *Commissie* ten volle te voldoen, zoo
wel als een gezach en geleerdheid, die den *Pro-
fessor* kenmerken, en die niemant dan een *Pro-
fessor*, zonder gekant te worden, zich zou dur-
ven of kunnen aanmaatigen.

Een ander staaltje van *Profesoraale Geleerd-
heid* vinde ik in dat zelve Voorbericht, bladz.

4 en 5. „ Het gebeurt ook, zegt de *Profesfor*,
 „ zeer dikwyls in *Epidemien*, dat de zieken,
 „ op onderscheidene Plaatsen, verschillend gewy-
 „ zigd zyn; — en niet min zeldzaam, dat
 „ derzelver *aart* met de Jaar-faisoenen veran-
 „ derd.” — Het eerste was, de geleerde ter-
 „ men uitgezonderd, algemeen bekend zelfs by
 „ eenvoudige Boeren; — maar het laatste is
 „ iets vreemds, iets nieuws, iets boven het ge-
 „ meene begrip verheven. — Men wist wel,
 „ dat de Jaar-faisoenen benevens andere omstandig-
 „ heden, de toedracht, de toevallen, de gedaan-
 „ te der *Epidemien* of der *Epidemische Ziekten* dee-
 „ den verschillen; maar geenzins dat zy derzelver
 „ *aart* of natuur veranderden; vooral niet in de
 „ *Contagieuse* of besmettelyke ziekten; die dagt
 „ men dat altoos oorspronkelyk waren uit een by-
 „ zonder *Miasma* of smetgift, hetwelk altyd het
 „ zelfde blyft. — En evenwel: „ Hoe naauwkeu-
 „ riger dit alles, en dus ook dien veranderden
 „ *aart* der *Epidemien*, word naagegaan, dies te
 „ zeker zal men deze Veeziekte leeren kennen;
 „ en hier door eindelyk eenen vasten grond leggen
 „ om met het beste gevolg dezelve tegente-
 „ gaan. — Is deze uitspraak niet alzins *Pro-
 „ fesforaal*? Daar zy ons met de grootste hoop
 „ vleit, dat men den *aart* dier ziektenu eerst regt
 „ zal leeren kennen en een vasten grond leggen om
 „ dezelve tegentegaan en te geneezen? kan men
 „ dit anders als van een *Profesforaale* wysheid

verwagten, byzonder als men aanmerkt, waar van in het vervolg nader, dat genoegzaam alle Geneeskundigen geoordeeld hebben, dat het meer dan waarſchynlyk is, dat men de Veepest nimmer geneezen zal. — Moest ook niet de *Commissie* zoodra zy dit las als zeer geleerd, als zeer *Profesoraal* beſchouwen, en zich en ons gelukkig achten, dat dit onderzoek in zoo een *Profesoraale* hand gevallen was?

De volgende *Periode* Bladz. 5. en 6. van het Voorbericht kan in de oogen van des onkundigen ook niet anders voorkomen als een geleerde uitspraak van een' Man, die 'er de grootste kennis van heeft, die eene *Profesoraale* wetenschap in dit vak bezit, als hebbende niet alleen met zyne eigene kundigheden en voorige bevindingen, (van alle welke hy in dit *Rapport* nog niet eens heeft kunnen ſpreken) maar ook met die van andere Geleerde *Profesoren*, een beroemden CAMPER en VINK, heeft te raaden gegaan. — Wel is waar hy zegt dat hy maar de twee kleine Werkjes van die Geleerde Mannen op reis mede genomen had; maar Bladz. 6. van het *Rapport*, zegt hy, dat hy ook andere beroemde Mannen (derzelver Werken zekerlyk) heeft geraadpleegd, en buiten twyffel ook op zyne reis, want het *Rapport* is gedateerd *Utrecht den 2 January 1797*, en dus toen reeds afgeſchreven geweest, eer hy buiten de twee gemelde Schryvers, die hy alleen by zich had,

andere heeft kunnen raadpleegen. — Ik beken, dit ſtrookt niet zeer; maar het moet evenwel die uitwerking doen, dat een ieder, die het leest zonder die opmerking te maaken, hem beſchouwen moet als een' Man, die in den korten tyd, waar in hy dat *Rapport* geſteld heeft, en dus in zoo weinig dagen of liever uren, de voornaamſte Werken over de Veeziekte doorſnuffeld heeft, en derhalven, als een Man, die eene *Profesſoraale* Geleerdheid, *ambitie* een yver bezit.

Ik zou uit het Voorbericht nog meer *Argumenten* kunnen haalen om zulks te bewyzen, maar wy zullen 'er in 't *Rapport* zelve ſtaaltjes genoeg van vinden.

Een van de ſterkſte, en die, wanneer men het *Rapport* doorbladert, al aanſtonds in het oog loopt, is het geleerd onderzoek naar den aart der heerſchende Veeziekte, uit vergelyking met de voorige *Epidemie* met deze, en uit de ontleding van eenige geſtorvene Beesten opge maakt. — By aldien men 'er een' eenvoudigen Boer, die de Ziekte by ondervinding wel had leeren kennen, naar toe gezonden had, zou hy ſlechts *gerapporteerd* hebben, dat de teekenen van de Ziekte zoo al dezelfde zyn als zy in de jaaren 1769, 1770, enz. zyn waargenomen, dat de lust tot eeten en drinken zichtbaar vermindert; dat ſommige, die ſchiedelyk zwaar ziek worden, terſtond alle voedzels weigeren; dat zy niet herkaauwen; niet likkebaarden, niet

bulken of loeijen; druilig staan, geen tier hebben, de kop en ooren laten hangen, een treurig uitzigt hebben, veelal liggen, of overkoots staan, en met den staart niet spelen, dat hunne oogen somtyds rood en brandig zyn, dat een flymig snot of droes hun uit de neus en een lymerige witte kwyl uit den mond loopt, dat zy min of meer kuggen en steunen, meer en meer bezwaard adem haalen; dat by de Melkkoeyen de melk vermindert of geheel ophoudt, en de melk van die nog gemolken worden, meest dik en geelächtig en brak is; dat zy meestäl spuiten en eene dunne stinkende, somtyds bloedige mist maaken, en weinig pissen, en dat veeltyds de pis bruin, rood en brandig is; dat zy by wylen heet, by wylen huiverig en koud zyn, en zichtbaar koorts hebben; dat vervolgens de hoornen, ooren, neus, bek, pooten en speenen by afwisseling zeer koud worden, de hairen op den ruggegraat regt overëind staan, en de oogen minder glanzig, en derzëlver bindvlies opgezwollen, rood en ontstoken word; dat dit een en ander wel eenigzins verschilt in het eene beest van het andere; maar dat zulks te vooren ook zoo geweest is, en altoos zoo is; en voorts zou hy, om aan het oogmerk van zynen last te voldoen, 'er zekerlyk bygevoegd hebben, dat de ziekte wel degelyk besmettelyk is, dewyl zy van het eene beest tot het andere overflaat, en hier mede zou hy gedacht hebben zynen last zeer wel

vol-

volbragt, en de *Commissie* in staat gesteld te hebben om tot krachtdaadige middelen van voorzieninge te besluiten.

Een *ordinair Doctor* zou zeer waarschynlyk al niet veel meer *gerapporteerd* hebben; hy zou vermoedelyk begrepen hebben, dat het voornaamelyk aankwam op die *signa Characteristica*, waar door de besmettelyke Veeziekte zich altoos en overal laat kennen en onderkennen; en waar uit het aan de *Commissie* blyken kan of de Ziekte, die thans op de Grenzen of naby regeert, in wezen niet of al dezelfde ware. — Hy zou zekerlyk geweeten hebben, dat 'er in deze gelyk in alle *eipdemique* en *contagieuse* Ziekten uit hoofde van bykomende en toevallige oorzaken, de gesteldheid der onderwerpen, het Jaar-faizoen, de langduurigheid der *Epidemie*, enz., zeer veele verscheidenheden plaats konden hebben ten aanzien van de uitwendige verschynfels en toevallen, als ten opzichte van den staat der ontleede ingewanden; — maar hy zou buiten twyffel geoordeeld hebben, dat die verscheidenheden niets tot het wezen der zaake doen, dat zy den aart der Ziekte niet veranderen; en by gevolg dat men kwalyk zou doen met zyne vergelyking op die gronden te bouwen, ja dat dit zelfs aanleiding zou kunnen geven tot gevaarlyke besluiten, en dus dat de *Commissie* aan zoodanige vergelyking niets hadde. — Hy zou denkelyk ook geraadpleegd hebben met

de voornaamste Schryvers over de Veeziekte, en, behalven de gemelde Werkjes; vooral met die van RAMAZZINUS, LANCISIUS, de *Marquis DE COURTVRON*, ENGELMAN, VEERMAN en andere; maar vindende, dat die toevallige verscheidenheden dier Ziekte by de Auteurs naauwkeurig en omstandig waren aange- teekend, zou hy ongetwyffeld gedacht hebben, dat hy daar van geen gewach behoefde te maaken, althans dat zulks in zoodanig een *Rapport* weinig te pas kwam, als voor zoo verre men met weinig woorden zeggen kon, *dat de verscheidenheden, die men in deze Ziekte met de vorige vergeleken, mogt opgemerkt of gevonden hebben, niet beletten, dat de Ziekte in aart en wezen dezelfde ware*; en dat alles wat men verder daar over in zoo een *Rapport* te berde bragt, niet anders dienen kon dan om zyne Geleerdheid, zyne belezenheid, yver, enz. aan den dag te leggen. — Waarschynlyk zou hy het mede niet kwaad gevonden hebben eenige gestorvene Beesten te openen; maar wetende dat door de gedachte Auteurs en andere honderden Lyken geöpend zyn, en dat zy alles wat zy in de ingewanden gevonden hebben naauwkeurig en uitvoerig beschreven hebben, zonder dat zy tot de kennis van den aart der Ziekte of tot de geneezing iets hebben toegebracht, zou hy niet noodig geoordeeld hebben om daar veel omflag, en vooral niet om 'er zoo veel ophef van te maaken;

en welligt zou hy, gelyk gy, gemeend hebben, dat, al opende men nog duizenden Beesten, men daar uit, ten dien aanzien, even zoo weinig nut zou trekken, als men trekken zou uit de opening van even zoo veele menschen aan de Kinderziekte gestorven, om den aart of wel het *Miasma* dezer Ziekte te leeren kennen en eene betere geneeswyze 'er voor uit te vinden; en gevolgelyk dat die ontleeding van Lyken vry overtollig en nutteloos zou geweest zyn, en dat hy, daar mede in zyn *Rapport* voor den dag komende, zou geschenen hebben den Geleerden en weetgierigen Man te willen uithangen.

Dan, gy gevoelt wel, dat zulke eenvoudige en zonder eenige geleerdheid opgeschikte *Rapporten* by de *Commissie* en vooral by ongeletterde en minkundige Lieden niet dat vertrouwen en dat gezach zouden gevonden, en niet die grootte en grootſche denkbeelden van de zaak en van de *Rapporteurs* zelve gegeven hebben, welke zoo noodzaakelyk waren om het voornaame oogmerk van de *Commissie*, en aan de byzondere bedoelingen van den *Rapporteur* te voldoen. — De *Profesfor* BRUGMANS heeft dit veel beter begrepen; hy moest ja, voornaamelyk aan het oogmerk van de *Commissie* voldoen, en dit kon hy zekerlyk gedaan hebben met zulk of dergelyk eenvoudig *Rapport*; maar hy moest te gelyk ook beantwoorden aan de denkbeelden die men natuurlyk heeft van een

Pro-

Profesoraal Rapport; hy moest derhalven om 'er gewicht, glans en gezach aan by te zetten, zoo veel Geleerdheid 'er in weven, als de kortheid des tyds en de bepaaldheid zyner kundigheden toelieten. — En, zoo ik my niet bedriege, vervallen hier mede alle die byzondere bedenkingen, welke sommige, het *Rapport* van stuk tot stuk overweegende, om 's Mans Geleerdheid in dit vak, in twyffel te brengen, op het zelve gemaakt hebben. Ik zal ze niet alle ophaalen, maar, om U te voldoen, slechts eenige weinige aanroeren.

Men vindt het niet geleerd, dat de *Professor*, een wezenlyk onderscheid tusschen deze en de vorige Veeziekte willende aantoonen, daar toe geene andere dan slechts toevallige byzonderheden opgeeft, die alleen uit bykomende oorzaken ontstaan; terwijl hy evenwel tevens aantee-kent, die teekenen, welke genoegzaam aanwyzen, dat de Ziekte in aart wezenlyk dezelfde is. — Hy zegt Bladz. 7 niet opgemerkt te hebben het knarsen der tanden; — de oogen waren niet zoo rood als in de vorige Ziekte, het wenkvlies puijde niet uit; het uitzicht was niet treurig; (a) De toe-
val-

(a) Sommigen hebben aangemerkt dat, het geene de *Profes-sor* hier van de oogen zegt, zoo in- en uit malkander loopt, dat men het nauwlyks verstaan kan. Volgens VINK waren NB. *somwylen* in het begin der Ziekte de oogen reeds rood, maar

vallen, Bladz. 8, welke voorheen tekenen waren, dat de Ziekte het algemeen levensbeginfel aantast en onderdrukt, hebben thans geen plaats; nogthans vermindert het levensbeginfel tegen het einde, Bladz. 11. — de pols, Bladz. 10, is wel ras en ongestadig, gelyk in veele koortszieken, maar niet zoo zeer zwak, het zieke dier staat in den aanvang niet overkootig, maar stevig op zyn pooten; de verteeringswerktuigen staan niet stil

by andere alleen op het einde, (en gevolgelyk niet in alle eveneens) en het wenkvlies pulde uit. BRUGMANS zegt, dat in den aanvang der ongesteldheid de oogen, schoon helder, evenwel waterachtig waren, en by sommige scheenen uit te pullen; in een enkel en nogthans was het wit der oogen eenigzins roodachtig, en in het wenkvlies waren veele aderen niet zelden boven matten met bloed opgevuld. — Zy vinden niet, dat hier zoo een wezenlyk onderscheid is, als de *Profesfor* het wil doen voorkomen; zy meenen zelfs, dat het een met ander niet strookt; en het is klaar, zeggen zy, dat VINK het niet opgeeft als een doorgaand verschynfel, hoedanig het evenwel zou moeten wezen, als het een wezenlyk onderscheid zou aanduiden. En nogthans schynt het aan BRUGMANS toe dat dit onderscheid (NB. dit toevallig dit niet algemeen onderscheid) samenhangt met het geheele verschil, dat hy zich (NB.) verbeeldt tusfchen deze twee *Epidemien* plaats te grypen. Op welken losfen grond derhalve dat geheele verschil en zyne verbeelding steunt, is, zeggen zy ligt optemaaken: — Ondertusfchen kunnen zy niet ontkennen dat de *Profesfor* zeer wel doet met Bladz. 8 te zeggen, dat niemand zich zal bevreemden, dat die helderheid der oogen verdween, als de dood naderende was. Iemant mogt zot genoeg geweest zyn om zich hier over te bevreemden; en te denken, dat de oogen dan helder moesten blyven.

ftil (evenwel Bladz. 6 vergaat de eetlust enz.) maar blyven gezond. — Daar is, Bladz. 11, gelyk in den voorige *Epidemie*, bestendig koorts, en wel eene aanhoudende, maar zich beurtlings verheffende, gelyk te vooren ook plaats had; en, gelyk toen, zyn de ooren, hoorens, lippen, enz., by afwisseling dan koudt, dan heet.

„ Even gelyk in de voorige *Epidemie*, ver-
 „ volgt de *Rapporteur* kugchen de zieke dieren
 „ geduurig, toonen min of meer moeiljk-
 „ heid in het ademhaalen; uit snuit en neusga-
 „ ten ontløst zich slym, welke van verschillende
 „ dikte fomtyds etterächtig schynt te worden; —
 „ niet zelden, zoo wel voorheen, als nu tra-
 „ nen de oogen, en dit vocht zelve ontäart,
 „ word fomtyds dik en etterächtig; — ein-
 „ delyk is de afloop der Ziekte minder aan
 „ eenen zekeren tyd gebonden; 'er sterven
 „ thans dieren den tweeden dag der Ziekte; en
 „ ik heb 'er een ontleed, welken den een- en-
 „ twintigsten dag overleeden was.” — Dan de
 Lieden, welke dit *Rapport* weinig goedkeuren,
 zeggen, dat zy in die gantsche opgaave geen
 wezenlyk verschil maar veelëer eene kennelyke
 overëenkomst vinden; dat de voordracht van die
 vergelyking zoodanig is, dat men in twyffel raakt
 of de *Rapporteur* tot een wezenlyk verschil of
 tot eene wezenlyke overëenkomst besluiten zal;
 en voorts beweeren zy, dat alle die en meer an-
 dere verscheidenheden in de verschynfels entoeval-
 len,

len, en dat ook alle die verscheidenheden, welke hy by het openen van Lyken gevonden heeft, niet slechts toevallig zyn, maar in alle *Epidemien* van de Veeziekte hebben plaats gehad, en reeds voor lang aangeteekend zyn; en dat men, om hier van volkomen overtuigd te worden, slechts heeft na te zien de voorens aangehaalde Werken, inzonderheid de waarneemingen en openingen van Lyken van den hier in zoo kundigen en ervaren ENGELMAN (a) — Ik kan dat alles niet ontkennen; doch ik ben van meening, dat men in het beoordeelen van zaaken van dien aart, en verzeld van zulke omstandigheden niet te streng, ofte kies, maar veelëer inschikkelyk en toegeeflyk zyn moet; waarlyk daar zyn zeer veele goede redenen voor. Immers het is bekend.

1. Dat de *Professor* nooit de Ziekte gezien en behandeld had, en vermoedelyk nooit opzettelyk 'er over had gelezen.

2. Dat hy slechts twee Werkjes, dat van CAMPER en VINK op reis by zich had; en dus de Verhandelingen van ENGELMAN, waarin alle de gemelde en andere verscheidenheden breedvoerig aangeteekend zyn, niet kon raadpleegen. — Wel is waar VINK zegt in zyn Werkje

(a) Zie de Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappy der Weetenfchappen, het VI en VII Deel.

je (a) „ Gyl. begrypt ligt, dat niet alle die tee-
 „ kenen en verschynfelen na den dood in aHe
 „ dieren te famen gevonden worden; zulks is
 „ zeer verscheiden in 't eene Beest van het an-
 „ der; het een heeft de ziekte zwaarder en
 „ langduuriger dan het ander, waar van men,
 „ zoo wel als van de byzondere gefteltenis van
 „ 't dier, dit onderscheid moet afleiden, zoo dat
 „ men bezwaarlyk twee Beesten vinden zal,
 „ waar in juist dezelfde verschynfelen opge-
 „ merkt worden. — Wy hebben zelfs Beesten
 „ geopend, welke aan de Ziekte gestorven wa-
 „ ren, waar in men naauwlyks eenige of in het
 „ geheelgeene teekenen van bederf, of aanstee-
 „ king, 't zy van binnen, 't zy van buiten, ontdekt
 „ heeft, zynde de deelen en ingewanden zoo
 „ gaaf, en zoo weinig stank by 't openen
 „ der holligheden van Borst en Buik geeven-
 „ de, als in gezonden versch geslachte Bees-
 „ ten; de Heer ENGELMAN, de Marquis
 „ DE COURTIVRON en meer andere heb-
 „ ben fomtyds 't zelfde opgemerkt.

„ Op verscheiden tyden en plaatsen is de Ziek-
 „ te ook in teekenen, toevallen en aangedaane
 „ deelen zeer verscheiden geweest.” Ik beken
 deze *Pasfagie* is fierk en zeer in het oog loopende;
 maar het is bekend.

3. Dat de *Profesfor* zyne reis met veel
 zeer verhaasting heeft moeten doen, en dus
 ook

en dus ook zyn *Rapport* met even zoo veel haast heeft moeten stellen; en dus is het meer dan waarfchynlyk dat die *Pasfage* hem niet in het oog is gevallen, althans zynen aandacht niet zeer getrokken heeft; dewyl zy hem anders veel moeite zou hebben uitgefpaard, en welligt anders hebben doen denken. — Hier is bygekomen.

4. Dat hy, wegens den korten tyd, welken hy op reis geweest is, en in welken hy zyne onderzoekingen gedaan, en zyn *Rapport* gesteld heeft, by geene mogelykheid alle die verfcheidenheden, welke ENGELMAN en andere hebben aangeteekedd, heeft kunnen waarneemen, veel min behoorlyk nagaan, overwegen en vergelyken. — Hy heeft, NB., de reis gedaan in 7 dagen; en men rekent, in aanmerking nemende, de flegte wegen, en, gelyk hy zegt Bladz. 2, *het ongunftig faizoen, de hooge en met ys bezette Rivieren en andere beletfelen*, dat hy met ryden, vaaren, gaan en ftaan ten minft e vier dagen heeft doorgebracht; men rekent dat hy ten minfte één dag aan het fteffen van zyn *Rapport* heeft befteed, zoo dat 'er maar twee dagen zyn overgefchoten om zyne onderzoekingen te doen, en men fchat, dat 'er wel een halven dag noodig is om één Beest naauwkeurig te ontleeden en alles behoorlyk aanteteekenen; en dus kan men ligt opmaaken, dat hy niet zoo veel Beesten kan gezien veel min ontleed hebben, als een ENGELMAN en andere; en dat hy ook dus in verre

na niet zoo veele verscheidenheden heeft kunnen waarneemen, en gevolgelyk zyn *Rapport* niet zoo volledig heeft kunnen maaken, als men wel gewenscht en verwacht hadde. — Voeg hier by, dat men uit de weidsche voordragt van zyne bevinding in de geopende Beesten noodwendig moet denken, dat hy al een zeer groot aantal in dien korten tyd moet ontleed hebben. Ook zegt hy zelf Bladz. 5, dat hy te *Afferden* verscheiden Lyken van Beesten vond, welke hy drie dagen te vooren had krank gezien, en dat hy die *allen* ontleed heeft. — Men mag zich hier over verwonderen; maar men kan het niet anders dan voor waarheid aanneemen; men heeft geen reden om hem van grootspraak of gezwets te verdenken; en een Man zoo yverig en zoo handig, wat kan die in een' korten tyd niet al uitvoeren? — Hier is nog bygekomen

5. Dat in de plaatsen, daar de *Profesfor* geweest is, de ziekte vermoedelyk nog niet lang, of wel niet sterk geregeerd had: althans het is bekend dat in deze, gelyk in alle andere *Epidemien*, de ziekte in het begin niet zoo kwaadäartig, niet zoo vernielende is, als zy doorgaands in het vervolg word. — Hy maakt, 't is waar, daar geen gewach van; dan hy mogt veronderstellen, dat dit genoeg bekend is, en dat de *Commissie* zulks ook wel weten en overweegen zou.

Eindelyk ten 6de, (en dit moet men, gelyk
ik

ik al herhaalde reizen gezegd heb, onder het oog houden) het *Rapport*, zou het aan alle zyne bedoelingen voldoen, moest een geleerd voorkomen, een *Profesoraale* gedaante hebben; en gy zult niet tegenspreken, dat zulk een weidsche Voordracht en opgaaf van gedaane onderzoekingen en ontledingden daartoe volstrekt nuttig en noodig was; en dus wel voor een ander zeer uitschitterend staaltje moet doorgaan van het gene ik beweren wilde, te weeten, dat het een zeer *Profesoraal Rapport* is.

De gegrondheid van deze myne uitspraak of beoordeeling kan men verder ligtelyk opmaaken uit alle die geleerde *explicatien*, of verklaaringen van de waargenomen verschynfels, waarmede hy zyne vergelyking der beide *Epidemien* en zyne Opgaaf van het gene hy by 't openen der Lyken heeft waargenomen, doorweeven heeft; Dat het weigeren van eeten en drinken, mogelyk ten deele af hangt van de pyn, welke zy gevoelen wegens de opgespannen deelen Bladz. 8. — Dat de miskleurige en stinkende afgang in de voorige *Epidemie* ontstond uit den stilstand van de verteeringsorganen; — Dat die stilstand een gevolg was van de onderdrukking van het Leevensbeginfel, Blad. 8 en 9; — Dat de Beesten alleen uit zwakheid *overkootig staan*; — Dat tegen het einde het Leevensbeginfel vermindert door de onderdrukte ademhaalingen, Bladz. 11; — Dat de toestand der Longen nu dezelfde was als in de

voorige *Epidemie*; doch dat hy de verschynfels daar in waargenomen niet gaarn aan koud vuur wil toeschryven, gelyk men voorheen deed; maar aan eene byzondere ontäarting, een byzonder soort van ontfteeking, enz. — Het is zoo, de *Commissie* had met die nieuwe *explicatiën* niet te schaffen; het *Rapport* was toch niet voor Geneeskundigen ingericht. Niettemin moet men erkennen, dat zy Cieraaden van geleerdheid, staaltjes van het *Profesoraale* zyn, en zekerlyk een ontzettend licht over de zaak verspreiden.

Edoch men vindt daar van in die vergelyking der beide *Epidemien* nog een veel meer uitschitterend staaltje. — Gy weet, het is de plicht, het recht, het zwak, (of hoe zal ik het noemen?) van *Profesoren*: dat zy, om uitteschitteren, een nieuw *Systema* moeten verzinnen, of het nieuwe, dat door de andere verzonnen is, voorstaan en bevestigen. Thans nu is, gelyk gy weet, alles *Catarrhaal*; van *Galkoortsen*, *Rotkoortsen*, *kwaadäartige Rotkoortsen*, enz. hoort men tegenwoordig naauwelyks spreken. Meest alle doorgaande en heete Koortsen zyn thans *Febres Catarrhales*, *Zinkingskoortsen*. — Men moet de mode volgen; hy die de ziekte van zyn' Patient een *Catarhale*, een *Zinkingskoorts* noemt, is een geleerd *Doctor* en wint terstondt al het vertrouwen; ook willen de Menschen 'er beter aan, die naam is minder afzichtig, minder affchrikkende dan die van *Rotkoorts* —

en

en indedaad het doet 'er weinig toe als het kind
 maar een naam heeft, zoo het maar geene aan-
 leiding geeft tot gevaarlyke mistastingen, dat
 sommige nog al vreezen, vooräl by jonge en
 onkundige *Doctoren*. — Dan hoe dit zy,
 de *Profesor* was met dat nieuw *Systema* voor-
 ingenomen Bladz. 24; hy moest derhalven die
 vergelyking zoo inrichten, dat alles daaröp uit-
 liep dat de Veeziekte voor een *Catarrhale* ziek-
 te moet gehouden worden; dit moest voorkomen
 als iets nieuws; dit moest den schyn geeven van
 eene nieuwe, gewigtige en *Profesoraale* ont-
 dekking gedaan te hebben; en dit te meer om dat
 dit, gelyk hy vervolgens doet zien, den weg
 kon openen tot eene gemakkelyke en zekere ge-
 neezing. — Die bedoeling loopt terstond in
 't oog Bladz. 11 en 12 „ In de voorige *Epi-
 „ mie* zegt de *Profesor*, evenſ gelyk nu, kugten
 „ de zieke dieren geduurig, toonen min of meer
 „ moeijelykheid in het ademhaalen; uit snuit en
 „ neusgaten ontlast zich slym, welke van ver-
 „ schillende dikte somtyds etterächtig schynt te
 „ worden. — Met een woord (enderhalven doet
 „ dit alles af) alle gevolgen van eene zooge-
 „ naamde *Catarrhale* ontäarding van het Neus-
 „ vlies, het binnenste bekleedsel der luchtpyp en
 „ longebuisen hebben plaats. — De ontleeding
 „ brengt dezen ziekenstaat aan het oog. Zie Bladz.
 „ 19 tot 23. — Trouwens het blyft niet by
 „ die bedoeling, de zaak is beslist, en het be-

sluit opgemaakt. „ Nadat wy , zegt de *Pro-*
 „ *fesor* , Bladz. 24 , sedert eenige der laatst ver-
 „ loopene jaaren meer naauwkeurige begrippen ,
 „ ten aanzien der *Catarrhale* ziekten hebben ge-
 „ kreegen , dan men te vooren had , zoo schynt
 „ het my niet meer twyffelächtig te zyn , dat
 „ zoo wel de tegenwoordige Veeziekte , als die
 „ te vooren is waargenomen , behoort onder
 „ dit soort van ongesteldheden gerangschikt te
 „ worden.” —

Zie daar dan met zo weinig moeite , in zoo
 een' korten tyd , en zonder den geheelen loop
 der ziekte en alle de onderscheidene toevallen ,
 waar toe anders veele maanden noodig zyn , te
 hebben kunnen waarneemen , gelukkig eindelyk
 den aart ontdekt van eene zoo duistere als ver-
 derfelyke ziekte ; waar omtrent men eeuwen
 lang in de diepste onkunde gebleeven is , en waar
 naar zoo veele verlichte Geneeskundigen zoo
 lang , met zoo veel yver en moeite , met dui-
 zende Beesten te openen , vergeefsch gezogt
 hebben. — Zoo dat niet *Profesoraal* is , versta
 ik het my geenzints.

Dat staaltje zult gy nog sterker zien doorstee-
 ken , als gy Bladz. 24 , 25 en vervolg. ziet den
 weg , dien de *Profesor* inslaat om zyn gevoelens
 te staaven.

Gy zult zekerlyk weten , dat het al mede een
Geleerd een *Profesoraal* recht of zwak is , als
 men opzettelyk over *Epidemische* of *Contagieuse*
 ziek-

ziekten schryft, dezelve met andere te vergelyken en het gelyksoortige 'er vanaantetoonen. — **RAMAZZINUS**, en andere Geneesheeren hebben gepoogd te bewyzen, dat de Veeziekte gelyksoortig is met de Kinderpokjes. — **ENGELMAN** heeft zich zeer veel moeite gegeven om de gelykvormigheid dier ziekte met de Mazelen te doen zien. — *Profesfor VINK* heeft, na eerst veele overeenkomsten met de Kinderpokjes bygebragt te hebben, evenwel verklaard het meest naar het gevoelen van **ENGELMAN** overtehellén: — Andere hebben beweerd, dat de Veepest in wezen niets anders is dan eene Rotkoorts en wel eene kwaadaartige Rotkoorts; enz. — Dien weg van vergelyking heeft de Hoogleeraar **BRUGMANS** met reden ook ingeslagen; daar hy op de aangehaalde bladzyden zyn gevoelen tracht te betoogen, door de overeenkomst aantewyzen der toevallen in beide de *Epidemiën* en met die welke het *Catarhaale* verzellen. — En inderdaad Gy zult die vergelyking of die overeenkomsten, wel wikkende en weegende, en met die, welke anderen gemaakt hebben, vergelykende, kunnen oordeelen, wie hunner het meest voor zyne zaak heeft in te brengen, en hoe verre het zyne niet of al boven dat van andere te verkiezen zy. — Dit is zeker dat alle de eerstgemelde Auteurs ons niets wyzer gemaakt hebben; althans, gelyk

U bekend is, na dat men over die verschillende gevoelens met rede en ondervinding heeft geraadpleegd, en byzonder in aanmerking heeft genomen, dat de Veepest zich alleen tot de Runderen bepaalt en geene andere Beesten, veelmin menschen aansteekt, en dat haar Gif ook nimmer in eenig Beest of Mensch pokken of mazelen, enz. voortgebragt heeft, zoo is men gekomen, tot die eenvoudige denkbeelden, dat zy eene ziekte is van eene byzondere natuur, ontstaande uit een *Miasma sui generis*, een eigenaartig Gif; — dat wy den aart van dat Gif even zoo min kennen als dat van andere smetziekten, en vermoedelyk nooit kennen zullen; — dat wy echter wel weten, dat het niet is het Pokgif, het Gif der Mazelen of van andere *Contagieuse* ziekten, maar daar van *in natura* verschilt, zoodanig dat het Pokgif nooit de Mazelen, nooit de Veeziekte, en het Gif van deze nimmer de Pokken, Mazelen, enz. verwekt; — dat het evenwel dikwyls uitwerkingen en toevallen veroorzaakt zeer overeenkomstig met die van andere besmettelijke ziekten; — edoch dat dit voornaamelyk afhangt van de deelen, op welken het Gif valt, van *complicatien*, verëeniging of samenloop met andere ongesteldheden en meerdere bykomende toevallige oorzaken; — dan dat zulks den wezenlyken aart der ziekte niet verandert, en dat die altoos dezelfde blyft. — Zoo dagten

er

er over CAMPER, VINK, MONCHY (a)
 VEERMAN (b) en anderen; de laatste teekent
 aan het merkwaardig gezegde van een' onbe-
 kenden doch weldenkenden Geneeskundigen, in
 de Rotterdamfche Courant van den 22 Augustus
 1769: „ De naaste oorzaak is buiten twyffel
 „ cene wezenlyke op zich zelve bestaande smet-
 „ stoffe, die aan en in het ligchaam der Runder-
 „ ren gebragt, de ziekte verwekt; doch van
 „ den byzonderen aart dezer stoffe, zoo wel als
 „ van de wyze van werkinge derzelve, zyn wy
 „ volstrekt onkundig; en het is meer dan waar-
 „ fchyntlyk, dat wy die nooit kennen zullen,
 „ zoo min als van andere besmettelyke ziekten
 „ by Menschen. Dit echter fchynt te blyken,
 „ dat die smetstof even als het Gif der Kinder-
 „ pokjes, altoos hier of daar werkzaam bestaat,
 „ en zich zelve uitbreidt en vermeenigvuldigt,
 „ wanneer zy tot vatbaare onderwerpen toe-
 „ gang vindt; zoo dat men de ziekte voor altoos
 „ uitroeijen zoude, indien men die smetstof ver-
 „ nielen kon.” — En in die eenvoudige be-
 grippen zyn wy blyven berusten, tot dat nu
 de *Profesfor* BRUGMANS ons uit dien droom
 wakker maakt, door zoo middag klaar, als *Pro-*
fes-

(a) Zie Verhand. der Holl. Maatschappy XI D. Bl. 356-360.

(b) Verhand. over de Smetziekte onder het Rundvee, Blad. 44.

fesforaal, aantetoonen, dat de eigen aart der Runderziekte wezenlyk *Catarrhaal* is: *Dit schynt hem*, zegt hy, *niet meer twyffelächtig toe*. — Ik weet wel daar zyn 'er, die 'er evenwel zeer aan twyffelen, en 'er nog al eenige gewichtige bedenkingen op maaken. — Nieuw, zeggen zy, kan men dat gevoelen niet noemen, vermits 'er reeds voor lang *Medici* geweest zyn, die de Veepest voor *Catarrhaal* wilden gehouden hebben; ERNSTSTREF beschreef dezelve in het Hamb. Mag. VI Boek Bladz. 390 enz. als een heette *Zinkingskoorts*, en ENGELMAN heeft al voor 35 jaaren dat gevoelen wedersproken (a) — Dan gy zult met my wel gelooven, dat de Hooglee-
raar BRUGMANS dit niet moet geweeten, of niet herdagt hebben, of dat hy 'er anders wel gewach van zou gemaakt hebben; want dat hy dit niet gedaan heeft om aan zyne gedagten een zwier van nieuwigheid bytezetten, is niet te denken. — Daarënboven behoeft gy ENGELMAN maar open te slaan om al aanstonds te zien, dat hy dat *Catarrhaale* gevoelen slechts ter loops, althans niet breedvoerig, heeft tegengesproken; vermoedelyk omdat hy het geene breede wederlegging waardig oordeelde, of wel (het gene ik om myne stelling van het *Profesforaale* te begunstigen veel liever gelooven wil) omdat tot zynen

(a) Verh. der Holl. Maaschapp. VII Deel, Bladz. 250.

nen tyd toe niemant zulke duchtige bewyzen voor die meening heeft bygebragt als nu onze *Profesfor*. — Maar behalven dat, zou men het niet voor nieuw mogen houden, wanneer men op nieuws iets weder te berde brengt, waar aan in zoo veele jaaren niemant meer gedacht heeft? En hoe dikwyls, en hoe gemakkelyk heeft eene *Profesforaale* Geleerdheid nieuw gemaakt, het gene oud en versleten was. — Dan van meer gewicht schynen eenige bedenkingen, die andere gemaakt hebben. Zy meenen; — dat de *Profesfor* niet het noodige onderscheid maakt tusfchen Epidemifche ziekten, die alleen uit de *Constitutio aëris* de gesteldheid der lucht geboren worden, en eigenlyk niet befmettelyk zyn, en die, welke by allerlei gesteldheid des dampkrings, alleen uit een byzonder eigenaartig Gif ontstaan, en altoos befmetlyk zyn; dat de *Morbi Catarrhales* tot het eerfte, en de Veepest, Pokken, Mazelen, enz. tot het tweede foort van *Morbi Epidemici* behooren; dat ingevolge daar van de Veepest niets met de Lucht of Dampkring te doen heeft, als voor zoo verre deze misfchien het Gif van het eene Beest tot het andere overvoeren kan; het welk zy meenen dat VINK zeer bondig betoogd heeft (a); gelyk ook VEERMAN dit reeds voor hem beweerd heeft; Immers zegt deze, zoo de Lucht, aangemerkt op zich zel-

(a) Lesfen over de Veepest, Bladz. 58.

zelve, de smetstof voortbragt, zou de besmetting vermoedelyk niet juist alleen de Runderkudde aanranden; te recht zegt dan de gemeente Geneeskundige in de Rotterdamsche Courant; *dat de naaste oorzaak geene kwaade gesteldheid in de Lucht is, want dan zou de ziekte algemeener, schieliker en gelyker zich verspreiden, geen sprongen doen, veel meer plaats hebben en geene onvatbaarheid overlaaten, dat is, geene gebeterde Beesten geeven; dat ook uit dien hoofde de Catarrhale Koorts gezonde Menschen aantast, zelfs die niet in de nabylie van zieken zyn; maar dat volgens den Professor Bladz. 29 de Veepest de gezonde Beesten niet besmet; — dat verder een der voornaamste Criteria, een groot deel van het Characteristieke der Febris Catarrhalis daar in bestaat, dat behalven de deelen der Keel en Neus, ook de deelen der Borst of Ademhaling altoos en byzonder zyn aangedaan; doch dat dit van de Veepest niet waar is; immers dat de Marquis DE COURTIVRON (a) te Isfurtille onder een getal van 192 Beesten, waar van 'er maar 16 in het leeven bleeven, niet één gevonden heeft, waar in de Long was aangedaan; — wyders dat het Gif van de Runderpest wel menigmaal valt op de deelen der Ademhaling, en dan gelyke toevallen voortbrengh, als de Catarrhale stof; maar dat dit*
 cok

(a) Ibid. Blad. 49.

ook dikwyls niet gebeurt, en zulks gevolglyk den aart dier Ziekte niet kenmerkt; — dat het Gif der Pokken, Mazelen, enz. ook niet zelden op die deelen zich zet, en dan mede zoo genoemde *Catarrhaale* toevallen veroorzaakt, en wel zulke en zelfs alle die, welke de *Profesfor* opnoemt; maar dat niemand ooit zot genoeg geweest is om die smetziekten onder het soort van *Catarrhaale* Ziekten te rangschikken; — en het geene, volgens hunne meening, het weezenlyk onderscheid tuschen die ziekten ten klaarsten aan den dag legt, ja het geschil hier omtrent ten volle beflist, zyn twee veelbeduidende byzonderheden; de eerste, dat de Veepest gelyk de Pokjes, Mazelen enz. zich door Inënting laat mededeelen, het welk men de *Catarrhaale* Ziekten niet doen kan, ten minsten nooit in iemands hersfens is opgekoomen, en daarom zekerlyk ook nooit beproefd is; de tweede, dat de Veepest, gelyk de andere gemelde Smetziekten, eens uitgewerkt hebbende, het lighaam onvatbaar laat om 'er voor de tweede reize door aangedaan te worden; het welk van de *Catarrhaale* Ziekten mede, niemand des kundigen beweerden zal, „ De ondervinding zegt CAMPER (a) heeft „ immers overtuigende geleerd dat de Bees- „ ten, die eens deze Ziekte ondergaan en door-

(a) Lessen over de Veepest Bladz. 83.

„ doorgestaan hebben, of schoon alle de op-
 „ getelde oorzaaken, ja zelfs de besmetting in
 „ den Dampkring blyven plaats houden, voor
 „ de tweede reize nimmer aangedaan worden,
 „ al staan of graazen zy midden onder het
 „ zieke Vee, al drinken zy uit dezelfde em-
 „ mers, en al eeten zy het voeder, door
 „ het kwyl der stervende Beesten bezoe-
 „ deld: — Kan dit, vraagen zy, van de *Catar-
 haale* ziekten gezegd worden? Wie derhal-
 ven ziet niet zonneklaar, hoe ver het 'er van
 daan is, dat men de Veepest voor eene *Catar-
 haale* Ziekte zou kunnen houden? ten zy men
 alle heete ziekten, die min of meer de Long,
 Keel en Neus aandoen, zoodanig noemen wil,
 en dus aan dien naam eene betekenis geeven
 zoo onbepaald, als nooit eenig Geneeskundige
 'er aan gegeven heeft. — Ik zwyge van an-
 dere, die in twyffel trekken, of 'er wel eigen-
 lyk eene *Febris Catarrhalis* is, die afzonderlyk
 en op zich zelve bestaat, en die men een *Morbus
 idiopathicus* noemen kan, en of alle *Catarhaale*
 toevallen in wezen wel iets anders zyn dan
 louter *symptomata morbi*, of *symptomatum*. —
 Nog minder zal ik gewaagen van eenige, die
 beweeren, dat de Leer om alles *Catarrhaal* te
 noemen een zoo gevaarlyke als gemakkelyke
 toevlucht is voor onkundigen. (a) De Schryvers
 van

(a) Kort na dat ik deze *Apologie* afgeschreven had werd ik
 ver-

van een zeker Duitsch *Journal* zeggen eene *Dissertatie* van de voorige eeuw geleezente hebben *De Catarrho, alylo ignorantiae*, waar in de oude Leer der *Fluxien* en *Catarrhen*, van welke de tegenwoordige Artsen weder het hoofd vol hebben, niet weinig gegispt word. — Ik erken dat het wel der moeite waard zyn zoude, dat alles eens ter deeg te onderzoeken, en vooral met oogmerk om het wezenlyk onderscheid tuschen de *Morbi Catarrhales* met andere ziekten aantetoonen; waartoe Doctor MICHEL zich zekerlyk zeer veel moeite gegeven heeft, maar waar in hy, naar het schynt, niet volkomen geslaagd is; — doch gy begrypt ligtelyk dat zulks

verzocht te komen by een Lyder, die, twee dagen te vooren, door onmaatigheid eene *Indigestie* of wel een *Cholera* met zwaar braaken en afgaan gekreegen had, gevolgd door een Koorts, in welke de Lyder min of meer *delireerde*, een gevolg hem by de minste koorts eigen. — Een vry gezogt *Doctlor*, omdat ik elders was, er by geroepen zynde, verklaarde dat de Lyder door een zwaare *Febris Catarrhalis*, (Zinkingskoorts) was aange-tast en *ordonneerde* ingevolge van dien, hetwelk de Familie niet weinig ontfelde. — Dan ik by hem komende vond hem geheel zonder koorts, ja gansch hersteld en zonder dat de Lyder van de voorgeschreven medicynen iets had willen inneemen. — Het bleek derhalven klaar, dat zyne koorts, zo wel als zyne braaking en loop niets anders geweest was dan een gevolg van eene ontfelde spysverteering en op zyn meest een *Ephmera* of eensdaagfch Koortsje; maar te gelyk bleek het even duidlyk dat de Doctor of de ziekte niet gekend, of 'er te los overheen geloopt had, en dus uit onkunde of losheid zynen Lyder ligtelyk *ad patres* zou hebben kunnen zenden.

zulks hier myne zaak niet is; veelmin om alle die bedenkingen, waar door des *Profesfors* geleerdheid zou schynen verkort te worden, uitvoerig te wederleggen, dewyl ik alleen maar te betoogen had dat zyn *Rapport* regt *Profesforaat* was.

Nog een uitmuntend staaltje daar van meen ik te vinden in 's *Profesfors* gevoelen over de besmettelijkheid der Veepest, en in de voordracht van het zelve, Bladz. 28 — 36. Althans de Paragraaph Bladz. 29: *Hoe het zy, gezonde Beesten worden niet besmet enz.* heb ik vry duister, en gevolgelyk vry geleerd gevonden. Ik kon 'er by de eerste leezing, en zoo heb ik 'er meer ontmoet, geen mouwen aanzetten. Even wel na dezelve min of meer bestudeerd te hebben, gelyk men een geleerd werk doen moet, vond ik dat de Hoogleeräar kortelyk wilde zeggen of te kennen geeven, dat daar ter plaatse, waar hy geweest is, de ziekte niet van de zieke tot de gezonde stallen overslaat; en dus dat 'er alle hoop is dat deze geduchte krankheid spoedig zoude ophouden, indien men slechts voor eenigen tyd verhinderde dat geen Rundvee, hoe genaamd, van het eene stal naar het andere vervoerd wierd, ten zy dezelve elders NB. *zonder besmetting* op nieuw ontstaan mogt, het geene hy zeer mogelyk houdt. — Hoe het mogelyk zy, dat de ziekte *zonder besmetting* ontstaan zou, dat begryp ik niet; dat is zekerlyk

eene

eene *Profesoraale* gedagten; ten zy men hier *eruditionis causa* een *sub intelligitur* stellen moet, te weeten zonder *besmetting* door *onmiddelyke aanraaking*; en welligt zullen 'er meer zyn, welke die *passagie* zonder deze *explicacie* niet verstaan hebben. — Edoch veel meer *Profesoraal* is het geene de Hooggeleerde Heer BRUGMANS hier aangaande de besmettelijkheid der Veeziekte te berde brengt. Al aanstonds bemerkt men Bladz. 30 eene wending in het *Rapport*, die strekken moet om iets nieuws, ten minsten dat als nieuw en meer verlicht, moest voorkomen, voor den dag te brengen:,,

„ Dan hier komt, zegt de *Profesor*, eene
 „ andere Vraag in aanmerking, of naamelyk de
 „ Lyken aan de Veeziekte gestorven, enderzel-
 „ ver deelen in staat zyn om de besmetting
 „ voort te planten? Van alle tyden is
 „ het gevoelen aangenomen, dat Lyken van
 „ Menschen en Dieren, aan besmettelyke ziek-
 „ ten overleeden, ook na den dood besmette-
 „ lyk waren.” — Wel is waar de *Marquis DE COURTIVRON* heeft reeds voor
 ruim 25 jaaren (het gene de *Profesor* niet
 schynt geweeten te hebben) gemeend door
 proeven bewezen te hebben, dat de Huiden van
 aan de ziekte gestorvenen Beesten niet besmet-
 ten; en VINK (a) heeft dat gevoelen aangenomen
 met

(a) Lesfen over de Veepest Blad. III,

met die uitzondering, dat hy zulks wel zou durven vertrouwen van Beesten, die in het eerste begin der ziekte geslacht worden, maar vooral niet van die, welke de ziekte hevig gehad hebben. — Ook heeft CAMPER in navolging van DE COURTIVRON daar proeven van genomen, doch geen voldoende, gelyk hy zelf te kennen geeft. (a) -- Edoch dit niet rekenende, moet men erkennen; 't is wezenlyk zoo als de *Profesfor* zegt, de besmetting door Lyken is een aangenomen gevoelen; ja zoo veele eeuwen lang als men de Veepest gekend heeft, heeft men dezelve voor volstrekt zeker gehouden, en men heeft gemeend, dat het iets wonderspreukig zyn zou te denken, dat, te gelyk met den Lyder, het Gif sterft, en de smetstof alle haare kracht van besmettinge verliezen zou. ---- Ook had men zoo veele spreekende voorbeelden en getuigen van besmettelyke ziekten, van Pest, Rooloop, Pokken, enz. ontstaan door rottende Lyken en Krengen bloot te laten liggen, door het openen van graaven, door het bezoeken van dooden, ja door het ontleeden van dezelve enz., dat men schier meende, dat hy die zulks in bedenking nam, in zyne hersfens moest geprikt zyn. Gy zult zoo wel weten als ik, dat 'er by de Auteurs, welke over die ziekten of derzelver oor-
zaa-

(a) Lesfen over de Veepest, Bladz. 87 en 88.

zaaken, en by zoo veele als 'er over de *Contagia* geschreeven hebben, eene menigte van voorbeelden van te vinden zyn, zoo dat het overtollig zou zyn dezen Brief daar mede nog wydloopiger te maaken, ware het niet dat het ook nuttig en leerzaam voor andere zyn kon. VAN SWIETEN (a) over het Gif der Pokken handelende, zegt: *Imo post mortem nequidem cessat hujus Contagii Virus, uti constitit ex casibus ante allegatis, qui docent, ipsum cadaver hominis hoc morbo extincti nocuisse. — Perierat hoc morbo Infantulus sex Septimanarum et nondum illo tempore videram alium in urbe decumbentem variolis, licet numerosam satis praecin exercerem; ornatis flosculis cartaverculum, more patrio, ex vicinia plures invitantur ut cadaverculum viderent expositum in amplo conclavi, et quidem tali, in quo non decubisset, dum viveret, imo satis longe inde remoto; paucis diebus post, omnes aegrotare coeperunt hoc morbo, qui nondum illum passi fuerant, et accésferant, ut viderent, paucio tantum tempore ibi morati.* dat is: „Ja zelfs na den dood houdt het Gif van de-
„ze smetstof niet op te werken, gelyk uit
„de voorens bygebrachte voorbeelden gebleken
„is, welke leeren dat zelfs het Lyk van een
„Mensch aan deze Ziekte overleden, besmet
„heeft. — Daar stierf een Kindje, van zes
„wee-

(a) *Commentar. in HERM. BOERHAVE Aphor. Tom. V. pag. 29.*

„ weeken oud; aan deze ziekte, en ik had
 „ op dien tyd nog niemant aan de Pokjes ziek
 „ leggende gezien, niet tegenstaande ik een
 „ vry groote praktyk oeffende. Zeer veele
 „ Kinderen uit de Buurt, werden na de Vader-
 „ landsche gewoonten genoodigd om het met
 „ bloempjes opgeschikte Lykje te zien, lig-
 „ gende in een ruim vertrek, en dat zelfs ver-
 „ afgelegen was van dat waar in het, terwyl
 „ het leefde, had ziek gelegen, weinig dagen
 „ daarna, werden alle de Kinderen, door de
 „ ziekte aangetast, die dezelve nog niet gehad
 „ hadden, en die gekomen waren om het Lyk-
 „ je te zien, niettegenstaande zy 'er maar een'
 „ korten tyd by vertoefd hadden." — Zoo
 overtuigend als het indedaad verschrikkelyk is,
 schynt het geval het welk men in het *London-*
Magazine van 1752 geboekt vindt, en aan welks
 echtheid ik, na ingenomen *informatien*, niet
 mag twyffelen. „ De Doodgraaver te *Chel-*
 „ *wood* opende voor een kleinen tyd een Graf,
 „ waarin voor 30 jaaren een Man was begraven,
 „ die aan de Kinderziekte gestorven was. Het
 „ Lyk lag, zoo als de Man by zyn leeven be-
 „ volen had, in een' eikenhoute Kist, die nog
 „ zoo gaaf was, dat men dezelve geheel uit het
 „ graf zou hebben kunnen neemen; maar de
 „ Doodgraaver dat niet kunnende gedaan kry-
 „ gen, doorstak met zyn spaa het deksel; en
 „ terstond kwam 'er zoo een verschrikkelyke
 „ stank

„ stank uit, dat hy dergelyk te vooren nooit
 „ gerooken had. — Nadien het Lyk, dat nu
 „ in dat Graf moest gezet worden, van een'
 „ Persoon van aanzien was, kwamen niet al-
 „ leen alle Lieden van het Dorp, maar ook
 „ veele uit de naby gelegene plaatsen op de
 „ begraaffenis. — Weinig dagen daarna kreegen
 „ veertien menschen de beginnende toevallen der
 „ Kinderpokjes, en kort daarna openbaarde zich
 „ die ziekte op twee na by alle de inwoonde-
 „ ren van het Dorp, die dezelve nog niet ge-
 „ had hadden; hoewel de ziekte over het ge-
 „ heel zoo goedäartig was dat 'er niet meer dan
 „ twee aan stierven. — Intusschen verspreide
 „ zich de besmetting door de geheele nabuur-
 „ schap en door alle Dorpen, waar Lieden
 „ woonden die de begraaving hadden byge-
 „ woond." — Edoch hoe beslissend men dit
 geval ook houden mag, om overtuigd te wor-
 den, dat de doode Lyken, van Menschen aan
 de Kinderpokjes gestorven, wel degelyk be-
 smetten, nog veel sterker is het, en men zou
 waarlyk zeggen het doet alles af, 't gene ik ze-
 ker weet, dat een onderneemend Geneesheer
 met het beste gevolg heeft ingeënt met Pokstof
 genomen uit een Lyk, aan die ziekte gestor-
 ven. — GARMAN L. 2. Tom. § 58. Verze-
 kert dat de Pest is medegedeeld geworden door
 de beet van een Vlieg, die op het Lyk van ie-
 mant aan de Pest gestorven geëast had. — In

de *Act. Nat. cur. Dec. 3, ann. 7 Observ. 198* heeft men een geval van eene kwaadaartige besmettelijke Koorts verwekt door het ruiken aan bloemen, waar mede een Lyk, aan die ziekte gestorven versierd was. — Betreffende de Roodeloop verhaalt PRINGLE, een Man, die nog al eenig geloof verdient, in zyn Werk over de Legerziekten, een' Persoon gezien te hebben, die ontwyffelbaar door het bewaarde bloed van eenen Roodeloopigen Lyder besmet was. — En wat de Veepest zelve aangaat, genoegzaam alle de Auteurs, welke over die ziekte geschreven hebben, zyn eenpaarig in dat begrip geweest en gebleven, dat de Lyken en deelen der Beesten aan die ziekte gestorven, voor gezonde Runderen besmettelijk zyn, en op dat begrip berusten de zoo veele voorzieningen, behoedmiddelen en maatregelen als zy ter afweeringe van de besmetting in hunne schriften hebben voorgeschreven; en het is ook uit dat beginsel, dat voortgevloeid zyn alle die Plakaten, Ordonnantien en Beveelen, die de Souvereinen van zoo veele Landen, ten tyde van eene *Epidemie* der Runderpest, hebben doen publiceeren, om voortekomen, dat door het onbehoorlyk begraven van Beesten, door het verkoopen van hunne huiden, smeeren, ingewanden enz. de besmetting voortgeplant worde. — En indedaad men meende, dat de waarneemingen, de gevallen, waar op dat gevoelen zoo algemeen is aangeno-

men,

men, zoo meenigvuldig, zoo baarblykelyk, en zonder hetzelve zoo onverklaarbaar waren, dat het tot hier toe buiten DE COURTIVRON niemand in de gedagten gekomen is om 'er de minste bedenking omtrent te maaken, veelmin om 'er eenige regtstreeksche proeven omtrent in het werk te te stellen. — Dan gelukkig, de Hoogleeraar BRUGMANS is opgestaan, en heeft de eerste pooging gedaan om ons uit dat verouderde vooroordeel, uit die algemene Volksdwaa-ling, dat de Lyken of deelen van Menschen of Beesten, aan besmettelyke ziekten overleeden besmetten, te regt te brengen; en ons beter te verlichten, dit was voor hem bewaard. — En waarlyk, alle argumenten, en zyn gevallen waarmede hy Bladz. 31 - 36 zulks onwaarschynlyk poogt te maaken, en hoop geeft om 'er 'ons volkomen van te overtuigen, zyn zoo byzonder, zoo treffende, dat een ieder, die de- zelve, zonder de vereischte kundigheid leest, 'er voor stil moet staan. — Zoo ver had men het wel gebragt, dat men goede redenen meende te hebben om te gelooven. dat de besmetting niet zonder onmiddelyke overbrenging of aanraa-king der smetstofte van het eene Beest tot het andere overgebragt wordt, en dat de lucht of Dampkring mischien nimmer dezelve overvoert. Onder andere heeft de *Profesfor* VINK (a) dit

vry

(a) Lesfen over de Veepest, Blad. 58.

vry aanneemelyk gemaakt; hoewel men zich verwondert dat hy dit niettegenstaande zoo sterk aandringt (a) om het besmette gestorvene Vee in een afgelegen hoek te begraaven, en de mist, pis, kwyl, en wat ook van een ziek Beest gekomen is, in diepe kuilen of putten te werpen, en ryklyk met aarde te bedekken, opdat deze de besmetting niet mogten voortzetten; waarin, gelyk hy wel zegt, de Boeren ook al te onächtzaam en nalaatig zyn. — Evenwel zyn 'er, die zelfs tegen dit gevoelen nog al eenige gewichtige bedenkingen maaken. — Ik zelf heb in de voorige Veepest verscheiden stallen bezogt, waar in de ziekte gekomen was, niettegenstaande men zorgvuldig allen omgang, met ziek Vee zorgvuldig vermyd, en alle wegen tot mededee- ling naauwkeurig afgesneden had. — Ook heb ik de besmetting meermaalen zien overslaan tot verafgelegen stallen, terwyl zy tussehen beide gelegene stallen had vrygelaten, en mede zonder dat 'er de minste gemeenschap had plaats gehad. — Ik heb deze en dergelyke gevallen nooit beter weten te verklaaren dan door te stellen, dat de Lucht de smetstoffen moest overgebracht hebben van doode en rottende Lyken van Beesten, die door de Lieden van de besmette naast- of nabygelegen ziekestallen, onächtzaam behandeld en flordig begraaven worden, of wel, heb

(a) Ibidem Bladz. 118.

heb ik ook dikwyls gedacht, door koevliegen, die ik niet zelden in meenigte op die krenge en zelfs op de kop en neus van leevende en zieke Beesten, heb zien aazen; welke diertjes men door Plakaaten even zoo min verbieden en beletten kan om de smetstof overtebrengen, als men zulks den dampkring kan doen. — Overeenkomstig hier mede schreef de meergemelde Geneeskundige in de Rotterdamsche Courant:

„ De smetstof schynt niet zeervlug; de Lucht om
 „ gemelde redenen niet zeer gereed om ze over
 „ te voeren; maar waarschynlyk wordt zy over-
 „ gebragt door opgetrokken en neerzakkende
 „ dampen; door het water der slooten; door het
 „ gras, hooy en andere voedsels, besmet met
 „ het smot en kwyl der zieke Beesten; veellicht
 „ ook door het overwaaijen van besmette
 „ pluim-zaaden; door Wespen en Vlie-
 „ gen; en langs eene meenigte andere nog onbe-
 „ kende wegen. Zy schynt ook meer door de
 „ zwelging dan door de Ademhaaling (*als blykt*,
 „ *alzo de eerste wegen steeds, de Longen zeer*
 „ *zeldzaam en deze mogelyk nooit dan toevallig*
 „ *aangedaan worden.*”) in het lighaam te ko-
 men. (a) — Dan nu de *Theorie* van den Pro-
 fessor BRUGMANS ziende, wil ik alle die denk-
 beelden gaarne laten vaaren; ik vind de rede-
 nen,

(a) Zie VEERMAN over de Smetziekte van het Rundvee, Bladz. 47.

nen, waarop zy steunt, de bewyzen, die hy 'er voor bybrengt, zoo *Profesoraal*, dat men 'er alle eerbied voor dient te hebben; ook zyn de bedenkingen, die ik 'er tegen heb hooren opperen, van zoo weinig klem, dat men ze slechts heeft aanteroeren om de zwakheid 'er van daadelyk te bespeuren.

Het gevoelen van den *Profesor*, zeggen sommige is slechts eene *Theorie*, die hy, gelyk hy zegt Bladz. 31 van de besmettelyke ziekten gevormd heeft, en weleene *Theorie*, die, *jure Professoris*, tegen het gemeen gevoelen is, en waar van het derhalven het zelfde lot te vreezen is, dat duizende *Theoriën*, *Hypothesen*, inbeeldingsvruchten, herschenschimmen, ondergaan hebben. — Dan wat doet 'er dat toe, als zyne *Theorie* maar op ondervindelyke gronden steunt? — Zegt niet de *Profesor*? „Maar deze *Theorie* „konde wel aanleiding geeven om de Natuur „door proeven te ondervraagen, doch nimmer „dienen om vooraf te bepaalen hoedanig zy werke.” — Hy spreekt, gelyk gy ziet in *tempore praeterito imperfecto*, in den onvolmaakten voorledenen tyd, en wel, naar het schynt, *Modi indicativi*, van de *Toonende wyze* en dus moest men vaststellen, dat hy 'er reeds, schoon onvolmaakte, proeven genomen had. —

Trouwens dit toont hy gedaan te hebben. „Zyne *Theorie* zegt hy, heeft hem meerder stoutheid gegeven, dan hy anders zou gehad hebben, om

Ly-

„ Lyken van menschen , aan besmettelyke ziekten
 „ gestorven , niet alleen aan te raaken. (ô Ver-
 „ schrikkelyke stouthheid !) maar ook , kort na
 „ den dood , te ontleeden. — Dus behandelde
 „ ik veele Lyken van Lyders door Persloop ,
 „ Rotkoortsen , kwaadäartige Zinkingskoortsen
 „ en andere ziekten , meer of min besmettelyk ge-
 „ houden , en nimmer heb ik of eenigen dier
 „ Jongelingen , welke my telkens yverig by-
 „ stonden , het minste ongemak geleeden.

Immers deze ondervinding is niet te weder-
 spreken. — Echter heb ik 'er ontmoet , die
 'er niet mede te vreedten zyn. Zy willen , zeg-
 gen zy , die stoudheid van den *Profesfor* gaarne
admireeren , om dat dit waarschyglyk ook ééne
 van de bedoelingen is , waarom hy dezelve
 aanvoert ; hoewel 'er meer geweest zyn , welke
 die zelfde stouthheid gehad hebben ; maar hoe-
 veele dergelyke stoute daaden zyn 'er niet straf-
 feloos begaan , die daarom geen lof verdienen ,
 en waar voor andere hebben moeten boeten ? —
 Zelfs meenen zy wel te weten , dat 'er voor-
 beelden zyn van Ontleeders , aan wie die stout-
 heid zeer kwalyk bekomen is , en dat , zelfs de
 Leidsehe Academie daar voorbeelden van ge-
 zien heeft in eenen RUTACH , en eenigen
 dier Jongelingen , welke hem yverig hadden
 bygestaan. — Zy merken verder aan , dat zy
 wel meenen geïnformeerd te zyn , dat de *Pro-
 fesfor* BRUGMANS heeft te kennen gegeven ,
 dat

dat hy uit die ondervindingen, zeer in twyffel was geraakt, of de ziekten, die hy hier opnoemt wel besmettelyk zyn; gelyk zulks ook door veele Geneeskundigen word tegengesproken, en zo dit zo is, zeggen zy, kan de *Profesor* 'er geen gevolg uittrekken tot de onbesmettelijkheid van wezenlyk besmettelyke ziekten, gelyk de Pest, Pokken, Mazelen, Veepest, enz. — Dan nog, zeggen zy, al ware dat alles zoo niet, men moet altoos in 't oog houden, dat 'er om door eene besmettelyke ziekte, hoedanig dan ook, aangetast te worden, altoos by noodzaaklyk is eene *Causa prædisponens* eene vatbaarheid, en dat zonder deze geene smetstof, van wat ziekte ook, immer besmet, en daarteboven, dat dikwils menschen, welke die vatbaarheid hebben, evenwel in een *Epidemie*, en schoon zy 'er zelfs zich aan blootstellen, geheel vryloopen.

Daar is zekerlyk geene *Epidemie*, die daar van niet ontelbaare voorbeelden opgeeft. — Hoe veele Practizyns zyn 'er niet, die besmettelijke lyders behandeld, ja slordig behandeld hebben, die 'er niet door zyn besmet geworden, terwijl andere 'er wel deegelyk door zyn aangestoken? — Ik ken 'er zelfs die Jaaren lang ingeënt hebben, zonder door de Pokjes aangetast te worden, niet tegenstaande zy wel verzekerd meenen te zyn dezelve nooit gehad te hebben. — Ook zou het niet moeiljelyk zyn te doen

doen zien, dat zulks ook by de Runderpest plaats grypt. — (a)

Edoch hoe sterk deze *argumenten* ook klemmen mogen, gy zult my toestaan dat zy de *Theorie* van den *Profesfor* nog veel meer verzwakken zouden, byaldien hy geene andere gronden 'er voor had bygebragt. — Ik zal niet spreken van zyn *argument* uit de *Analogie*, Bladz. 32, lof de overeenkomst van de Veepest met de zoo even gemelde ziekten getrokken; want gy zoudt my kunnen tegenwerpen, dat die *Analogie* door de aanmerkingen, die ik boven daar omtrent bygebragt heb, zeer verzwakt is; maar ik bidde U lees de *directe* waarneemingen, die hy daar en vervolgens bybrengt, en zeg my dan, of gy zyn gevoelen niet alzins gegrond vindt. — Gy zult, hoop ik, gelyk sommigen, die zich moeijelyk laten overtuigen, niet vraagen, of die drie of vier gevallen wel het verëischte geloof verdienen? — Of zy kunnen opweegen tegen zoo veele andere reeds bygebragte waarneemingen en gevallen, uit welke men meent met grond tot die besmettelykheid te mogen besluiten?

Of

(a) VINK zegt: „ Even als in de Kinderziekte zyn 'er „ Runderen, die in 't midden der besmettinge niet besmet wor- „ den. Zelfs niet by herhaalde Inëntingen; onder de 192 „ Beesten, die de Marquis DE COURTIVRON te *Isurtille* „ zag, en waar van 176 door de ziekte wierden weggesleept, „ bleeven 'er 9 vry.

Of men staat kan maaken op het getuigenis van zulke gemeene lieden, die, zoo zy al niet te onnozel, te onkundig zyn om wel waar te neemen, doorgaands het wonderbaare beminnen, en niet zelden gewoon zyn hunne verhalen 'er mede opteschikken, het zy uit eigen belang, het zy om gehoord en bewonderd te worden, of om andere redenen? — Of de *Professor* wel onderzocht heeft, of die gestorvenen beesten lang en zwaar ziek geweest waren; dewyl *VINK* en andere meenen, dat men de besmettelykheid der Veepest daar naar ook moet afmeten? Dan, hoe dit ook zyn moge, en al waren die vertelseltjes volkomen waar, dan nog meenen zy, dat men 'er op toe moet passen al het zoo even aangemerkte noopens het vryloopen van sommige Menschen en Beesten, gedurende cene *Epidemie*.

Edoch, het gene wel het sterkste bindt, alle die, en dergelyke gevallen, zeggen zy, leeren niets meer dan dat het gif der Veepest niet zo ligt, niet zo gereed, door de lucht, spys of drank over gebragt word als men zich anders wel inbeeld; gelyk dit van meer smetstoffen bekend is. — Wie weet niet dat men niet gemakkelijk de Pokken mededeelen kan door de pokstof enkel op de huid te smeeren of te wryven, maar dat men noodig heeft een wondje te maaken, en dat het dan zelfs nog niet altoos gelukt? — Hoe veele kinderen hebben niet
met

met anderen, die pokjes hadden, gegeten en gedronken, zonder besmet te worden, en die echter naderhand de kinderziekte gekregen hebben? —

Met het ongeluk van den *Profesfor* Bladz. 35 en 36 zal ik my niet ophouden, dewyl het niets ter zaake doet, en *extra* gelukkig is afgeloopen; het gene ook wel te wagten was; *dewyl het*, gelyk hy zegt, *uit veele waarneemingen zeker is, dat de ziekte noch Menschen, nog ander Vee besmet*; waarom sommige niet geheel ongepast aanmerken, hoe de *Profesfor*, daar hy zoo sterk op zyne *Theorie* was, en zyne onverschrokken stoutheid zoo had laten doorstraa- len, zich daar over zoo ongerust konde maaken, en hoe hy zeggen kon, dat *de ziekte aan hem waarschyntlyk was ingeënt*? Ten zy hy in 't begrip ware, dat het gif van de Veepest eêr eenen Hoogleeräar dan eenig ander Mensch aansteeken zou.

Dit alles nu aanmerkende, kan men zekerlyk de onbesmettelykheid der lyken, der huiden, enz. uit die getuigenissen niet zoo ontwyffelbaar opmaaken, als misfchien de Hooggeleerde *Rapporteur* wel gewild heeft, ten minste als het aan onkundigen, is voorgekomen. — Edoch, om wel te *Critifeeren*, moet men Rechtvaardig zyn, de *Profesfor* zelf immers, na zyne *Theorie* meer dan waarschyntlyk gemaakt te hebben, zegt Bladz. 33. „Hoe het moge zyn, het is

„ ech-

„ echter *verre af*, dat de zorg der Lands-Be-
 „ stierderen overtollig zoude zyn in het verbie-
 „ den van vervoering en bewaaring van eenige
 „ deelen van deze Lyken; zoo lang immers
 „ de zaak nog niet ten volle beslist is, is het
 „ beter te veel, dan te weinig voorzorgen, ter
 „ voorkoming van de verspreiding der besmet-
 „ ting te gebruiken. —” Hier toch ziet men
 klaar, dat zyn vertrouwen en hoop op zyne
Theorie echter *verre af* zyn van zoo groot
 te weezen als men zou gedacht hebben, toen
 men las Bladz. 30. „ Schoon het gene ik
 „ ten deezen opzichte voortedraagen heb, mo-
 „ gelyk niet genoegzaam zal gerekend worden,
 „ om deze vraag *volkomen* te beslissen; kan
 „ het zelve echter gelegenheid geeven, dat
 „ ook andere met my hier op bedacht, *einde-*
 „ *lyk met volle zekerheid* zullen kunnen bepaal-
 „ len, wat men in dezen te gelooven hebben;
 „ enz. — Ook zegt hy Bladz. 31, dat zyne
 „ *Theorie* wel kon dienen om de Natuur door
 „ proeven te ondervraagen; doch nimmer die-
 „ nen om vooraf te bepaalen, hoedanig
 „ zy werkte. — Voor het overige is het
 niet te betwisten het geene hy Bladz.
 38 en 39 zegt. „ konde het *intusfchen*
 „ voor zeeker gehouden worden, dat de Lyken
 „ nooit besmetten, zoude ten minsten een deel
 „ der schaade, door de Veeziekte veröorzaakt
 „ worden weggenomen. — Dat *intusfchen*
 „ be-

behaagt my hier niet, ik wilde liever zeggen: *konde het in 't gevolg, uit ontwyffelbaare Proefneemingen voor zeeker gehouden worden.* want met het *intusfchen voorzeeker te houden* zou men zeer onvoorzichtig handelen en veel schade kunnen veröorzaaken; maar zoo het uit zulke Proeven bleek, dat de Lyken enz. niet besmetten, dan zou 'er buiten twyfel veel voordeel uit ontstaan, niet alleen ten aanzien van de Huiden, maar ook ten opzichte van het Vleesch dat men dan wel ligt zonder nadeel zou kunnen eeten, gelyk dit reeds door VINK en andere beweerd is; hoe wel ik in het gemelde vertoog van den *Ex professor BICKER*, meene gelezen te hebben, dat daar door eens eene zware *Epidemie* van Rotziekten onder de schamele gemeente verwekt is.

VEERMAN, die zich veel moeite gegeven heeft om te betoogen, dat het Vleesch van besmette en vooral van aan de smetziekte gestorvene Beesten schadelijk, gevaarlijk, ja somtyds doodelyk is, gewaagt ook van eene kwaadaartige Rotkoorts, op een naby Leiden gelegen dorp ontstaan door het eeten van zoodanig Vleesch en welke zeer veelen schielyk deed omkoomen (a). KIRCHERUS heeft een dergelyke besmettelyke *Epidemie* aangeteekend door het eeten van zoodanig Vleesch veröorzaakt. Men vind ook in *BALDINGERS Magazin für Aerzte*, 8 B.

6

(a). Over de smetziekte, Bladz. 115 -- 122.

6 St. verscheiden voorbeelden van de nadelige gevolgen 'er van aangeteekend. — En het geen volgens **VEERMAN** alles voldingt, is het geval door **UNZER** in zynen **ARTZ** beschreeven, van twee Huisgezinnen, die kennelyk door het eeten van Vleesch van één Dier aan de ziekte gestorven, van allerzwaarste toevallen werden aangetast, en waar van één Lyder ellendig stierf.

Ik ben het derhalven met den *Profesfor* **BRUGMANS** volkomen eens, dat het der moeite dubbel waardig, en van zeer veel belang zou zyn zulks eens door ontwyffelbaare proeven te beslissen; maar het verwondert my dat men daar over zoo veel waater vuilmaakt, en het den *Profesfor*, wiens vernuft anders zoo vindingryk is, niet op de gedagten is gekoomen om daar toe een zoo gereed en gemakkelyk als zeeker middel aan de hand te geeven, althans het schynt my toe, dat men, om ons uit die zorgelyke twyffeling te helpen, slechts eenige gezonde Beesten met het shot, de kwyl enz. van Beesten aan de ziekte verschillende tyden gestorven had in te enten, en anderen te gelyker tyd aan de uitwazeming der Lyken Huiden enz. een genoegzaamen tyd bloot te stellen. Ik verbeelde my dat gy dit denkbeeld gantsch niet verwerpyk zult oordeelen; en voorts ook in het al hier bygebragte van des *Profesfor* *Theorie* een uitmuntend staalje vinden van het *Profesforaal* dat, in zyn *Rapport* doorstraalt.

Ik

Ik ga over om het laatste staaltje, daar van U onder Uwen aandacht te brengen, en dat zoo ten aanzien van het nieuwe als van het belangryke nog veel meer dan de voorige uitschittert. — Tot hier toe hebben alle beroemde Geneeskundigen en Vee-Artzen, die de Runderpest veelmaalen gezien, die duizenden van Beesten van deze ziekte aangetast behandeld hebben, die alle mogelyke poogingen in 't werk gesteld en alle bedenkelyke middelen aangewend en beproeft hebben, uit hunne bevindingen, waarneemingen en proeven, zoo wel als uit den aart der ziekte besloten, dat dezelve eigenlyk gezegd niet te geneezen is, dat toe zou noodig zyn een eigenaartig tegengif uit te vinden maar dat dit waarschijnlijk nooit zal gevonden worden.

Lees hoe wanhoopig 'er zich over uitlaat de *Professor VINK (a)*. Tot de Geneezingswyze overgegaan zynde, hy: „ wat belangt de mid- „ delen, welke in de ziekte zelve worden aangewend, hier in bely ik openhartig myn gering vertrouwen en onzekerheid; en waar- „ om zou ik zulks ontveinzen, of U, met „ groote hoop vleyen.

„ Dit myn gezegde word door de grootste „ Mannen in de kunst bevestigd, welke getuigen, dat, niettegenstaande de meenigvuldige „ proe-

(a) Lessen over de Veepest, Bladz. 67.

„ proeven en zorgen geduurende zoo veele jaa-
 „ ren, als deze Veepest op herhaalde tyden ge-
 „ regeerd heeft, met onvermoeide vlyt in 't
 „ werk gesteld, men zich niet beroemen kan
 „ van iets gevorderd te zyn. — En tot het
 „ laatste tydperk der ziekte gekomen zynde,
 „ zegt hy: (a) De ziekte heeft nu zoo verre
 „ de overhand genomen, dat niets meer in staat
 „ is dezelve te overwinnen, dan een tegengif,
 „ 't geen wel te hoopen, maar nog eer te vree-
 „ zen is, dat nooit zal ontdekt worden; 'tgeen
 „ wy hier zeggen, is reeds van de eerste tyden
 „ dezer besmettinge af en nog heden van de
 „ grootste en oprechtste Schryvers verzekerd. —
 „ Wy verklaaren dan in dezen zoo ver gevor-
 „ derden staat alle middelen vrugteloos, ja scha-
 „ delyk, wyl men gevaar loopt, door onzeke-
 „ re en dikwyls het Gif meer gaande maakende
 „ middelen, de ziekte te verërgeren, en de Na-
 „ tuur in haare heilzaame poogingen, welke zy
 „ dikwyls nog aanwendt en ons onbekend
 „ zyn, te verhinderen of te dwarsboomen.” —
 „ Niet minder wanhoopende is het gezegde van
 den *Professor* DE MONCHY. (b) „ Onderzoe-
 „ kende, hoe ver men in de ontdekking van een
 „ gepast behoed- of Geneesmiddel, om de lig-
 „ , haa-

(a) Bladz. 81.

(b) Verhandel. van de Holl. Maatschappy der Weeten-
 schapen XI D. Bladz. 363 en 364.

„ haamen der Runderen in het geheel niet, of
 „ minder vatbaar voor de besmettinge te maa-
 „ ken, of om de ziekte, reeds daar zynde, te
 „ genezen, gevorderd zy, vindt men zich on-
 „ gelukkig gedwongen, om te moeten beken-
 „ nen, dat onëindig veele middelen van aller-
 „ leyën aart en natuure, in 't gemeen, ontlas-
 „ tende, afleidende, verkoelende, verwarmen-
 „ de, verdunnende, samentrekkende, de rot-
 „ ting tegenstaande, versterkende, wormen af-
 „ dryvende, enz. in 't byzonder aderlaatingen,
 „ buiköpenende, zweetdryvende, dragten,
 „ blaartrekkende, darmspuitingen, wasfingen
 „ van den bek met water, azyn en zout, in-
 „ spuitingen in de neusgaten, rookingen, azyn,
 „ room van wynsteen, zuurdeeg, gekaarnde
 „ melk, wey, falpeter, gemeen zout, ammo-
 „ niac-zout, honig, ftroop, gouds en kamille-
 „ bloemen, windbreekende zaaden, campher,
 „ kina, teerwater en duizend anderen, welken
 „ min of meer kundigen federt veele eeuwen,
 „ maar vooral in de laatst verloopene 25 jaaren
 „ befchreeven, en in 't werk gefield hebben, vol-
 „ ftrekt onvoldoende, ja veelëer fchadelyk be-
 „ vonden zyn; invoegen niet weinigen bewee-
 „ ren; dat 'er zoo veel, indien niet meer Bees-
 „ ten door de ziekte heen worftelen, wanneer
 „ men dezelve geheel aan de Natuure overlaat,
 „ dan wanneer men alle bedenkelyke hulpmid-
 „ delen aanwendt.

„ Men ontmoet 'er daarëntegen ook wel,
 „ die, zich op de bevinding beroepende, ver-
 „ zeekeren, dat na het gebruik van een middel,
 „ waar in zy vertrouwen stellen, by den eenen
 „ meer, by den anderen minder Beesten her-
 „ steld zyn; maar de zoodanigen vindt men
 „ schier alleen onder lieden, die op zyn best
 „ eene oppervlakkige kennis van ziekten, en
 „ Geneesmiddelen hebben; daarënboven kan
 „ men niet bepaalen, dat de Beesten, die na
 „ het gebruik van een middel herstellen, niet
 „ door het vermogen der Natuure hersteld zyn;
 „ want schoon het nu 't gebruik van een middel
 „ gebeurt, is het juist geen gevolg, dat het daar
 „ door geschiede, als kunnende zulks niet dan
 „ door veele en herhaalde proeven overtuigend
 „ blyken.”

Zoo wanhoopig hebben omtrent de Geneezing
 der Veepest zoo veele Geneeskundigen, gedacht,
 en, ik mag het niet ontveinzen; Gy en ik, na
 zoo veele Geneesmiddelen, en allerlei Genees-
 wyzen beproefd te hebben, zyn in die zelfde
 wanhoop gevallen, en nu zoo veele jaaren ge-
 bleeven, vaststellende dat wy 'er mede ten gra-
 ve zouden daalen. — Dan waarlyk gelukkig!
 en by voorraad *feliciteere* ik U, my zelve, onze
 gantsche Republiek, ja geheel Europa, de *Pro-*
fessor BRUGMANS staat ons op grond van zy-
Theorie, uit die ongelukkige wanhoop te red-
 den,

den, en geeft alle hoop dat dit welhaast gebeuren zal.

„ Ik meen, zegt hy Bladz. 37 den aart der
„ ziekte boven bepaald te hebben, hier door
„ een' *grooten flap* te hebben gedaan om op Geneeskundige gronden, met hoop van eenigen gunstigen uitslag, eene Geneeswyze te onderneemen. — Daadelyk heb ik hier een aanvang mede gemaakt, enz. — En Bladz. 38. — Schoon ik hoop voede, gegrond op den aart der ziekte, als kunnende een diergelijke in s' menschen lighaamen door kunst worden overwonnen, dat men ook ten eeniger tyde ten aanzien van het Vee met eene gelukkigen uitslag iets zal kunnen onderneemen.” — Ja zoo vast en zoo ver gaat zyn vertrouwen op zyne uitgedagte Geneeswyze, dat hy dezelve niet alleen aan verscheiden ervaren Mannen heeft medegedeeld, maar zelfs met, en onder hem eene *Correspondentie* heeft vastgesteld, *welke verder ter ontwikkeling van dit allerbelangrykst stuk strekken kan.* NB. *Verder*; derhalven is het stuk al voor een gedeelte ontwikkeld.

Moet niet een ieder, die dat alles leest, 'er uit besluiten, dat de *Profesfor* 'er regt agter is, dat hy eindelyk den weg tot geneezing dier geduchte krankheid gevonden heeft, en dat hy ons dus welhaast de schillen van oogen zal af-

ligten. — Klaar immers leest men in die gezegdens deze eenvoudige fluitredenen: — De *Catarrhaale* ziekten zyn geneesbaar; — De Veepest is eene *Catarrhaale* ziekte. — *Ergo* de Veepest is geneesbaar. Wie toch kan dit tegenspreken? De *Major*, de meerderstelling, is niet te ontkennen; zoodra derhalven de *minor* de minderstelling waar is; en dit lydt by den *Profesfor* geen twyffel, zoo moet dan ook de *Conclusie* wettig zyn. — Mogen wy ons, en mag dan ook de *Commissie*, die waarschijnlijk het zelfde besluit 'er uit opgemaakt heeft, zich niet gelukkig noemen, tot dat onderzoek een Man gevonden te hebben; die ons zoo'n gewichtig, zoo een belangryk nieuws ontdekt heeft? — Is het vraagens waard? — Evenwel vraagen sommigen, of de *Profesfor* niet al te grooten vertrouwen op zyne *Theorie* stelt? — Of hy niet wat al te veel hoop van geneezing geeft? — Of hy niet te weinig met de ondervinding van anderen geraadpleegd? — Of hy betrekkelijk dit nieuws wel in acht genomen heeft die wysheid en gemaatigheid, waar over hy onlangs zoo opzettelyk geöreeerd heeft? enz, — Maar wie kan hier aan twyffelen? — Daarënboven is het genoeg bekend, dat alle die groote Mannen, welke 'er zoo wanhoopig over gedacht hebben, slechts uit *praktikaale* oogen gezien hebben, maar een *Profesfor* in de *Medicyen* ziet niet zelden

den door *Theoretische* oogen, en derhalven veel verder en de voorwerpen geheel anders. — Voeg hier by dat de *Professor* aan zyne groote hoop van geneezing voorzichtigheidshalve, nog al de eene en andere *Conditio sine qua non* verbonden heeft. — 't Is noodig zegt hy Bladz. 37 dat zyne Geneezingwyze eerst beproefd worde, en hier aan zal niemand twyffelen. — En Bladz. 88, *schoon ik hoop voede enz.* — 'er Zyne echter altoos eenige zwaarigheden, die de zaak altyd zeer moeyelyk zullen maaken, en dikwyls doen mislukken. — Men kan echter niet zeggen, dat de zwaarigheden, die hy 'er omtrent oppert van dien aart zyn, dat zy de gegeven hoop merkelyk kunnen verminderen, veelmin geheel in duigen doen vallen. — Ik zal ze, om dit te doen zien, maar kort aanvoeren: — De eerste zwaarigheid Bladz. 38 is waar van alle ziekten, die de longen aantasten. — Te recht zegt hy daarom Bladz. 39: *Al wat 'er dus van de Geneesmiddelen kan verwagten, bepaalt zich vooral tot het begin der ziekte.* — Hier zou men zeggen, dat de hoop wat verzwakt.

Dan dit zeggen, neemt in eens weg de tweede zwaarigheid Bladz. 39. — *Immers om deze te ontgaan moet men 'er dan maar in tyds by wesen, en zyne geneeswyze aanwenden, voor dat de herkaauwing ophoudt.* — De derde zwaarigheid Bladz. 40 is mede op alle en vooral op *Epidemische* ziekten toepasselyk, en voor 't ove-

't overige is al 't gene de *Professor* by deze
 en de voorige zwaarigheid te berde brengt
 niets, dat niet bekend en algemeen toegestaan
 is; het gene men ook erkennen moet van het
 gene hy Bladz. 41 opwerpt. „ Dan waar zyn de
 „ in ons Land de Vee - Artzen, welke hier toe
 „ behoorlyke grondige kennis hebben? enz.” —
 Men mag antwoorden schier nergens, alleen
 geeft ons dit en het gene hy hier verder aan-
 voert aanleiding om te denken dat hy een kün-
 dig Vee - Artz is, en te gelyk hoop dat hy wel-
 ligt eene *Ecole veterinaire* staat op te richten;
 gelyk hy ons door het een en ander ook alle hoop
 geeft, dat hy zyne nieuwe wyze van de Vee-
 pest te geneezen weldra zal openbaar maaken:
 „ Hy heeft 'er, zegt hy Bladz. 37 een aanvang
 „ mede gemaakt, doch gy zult my verschoo-
 „ nen, dat ik dezelve hier niet bepaaldelyk op-
 „ geeve, enz. — En op 't end zyn zyn Voor-
 „ bericht zegt hy te hoopen, dat hy door de
 „ *Correspondentie* van die zeer bekwaame Man-
 „ nen, aan wie de gezondheid van het Krygs-
 „ volk is toevertrouwd, in staat zyn zal om
 „ onze Landgenooten telkens verflag te kunnen
 „ geeven van al het gene ten aanzien der Vee-
 „ ziekte in ons Gemeenebest aanmerkenswaar-
 „ dig zal voorvallen.” — En waarschynlyk
 zal zulks nog al wyd uitdyën; want volgens
 Bladz. 42, zou hy by *alles wat in zyn Rapport*
vervat is, veel kunnen en moeten toervoegen: ook

mogen wy ons vlyën, dat wy in de verwagting, die hy ons daarömtrent geeft, niet zullen te leur gesteld worden. — „Behaagt; zegt hy „op 't eind van zyn *Rapport* het gene ik thans „aanbiede (en wie kan hier aan twyffelen?) „ik zal my beyveren, om, byäldien deze Vee- „ziekte mogt aanhouden (*het gene*, had hy 'er „wel mogen byvoegen, *de Hemel verhoede!*) „alles op te spooren en myne Landgenooten aantebieden, het gene ik tot derzelver nader ver- „stand by een zal kunnen verzamelen.” — 't is derhalven wel te denken, dat dit een nieuw uitvoerig *periodiek* Werkje, een belangryk *Journal* zal worden, waar van de Drukpers zekerlyk zweeten zal. Ook had ik verwagt, dat 'er reeds een stukje van zou uitgekomen zyn. Immers volgens de Nieuwspapieren, blytf de ziekte aanhouden en breidt zich meer uit. Van *Brusfe* schreef men onlangs: *De ziekte, welke sedert een geruimen tyd onder het Hoornvee heerscht in byna het geheele Departement der Dyle, breidt zich dagelyks meer en meer op eene zeer verönuftende wyze uit, onäangezien de maatregels, die 'er genomen worden om dit onheil tegentegaan: Het getal der Runderbeesten, die dagelyks aan deze kwaadäartigheid der ziekte sterven is verbaazend; en men voegde 'er by: Eenige Lieden dezer flad zyn binnen 44 uren overleeden, doordien zy van het Vleesch van door deze ziekte gestorven Beesten gegeten hadden.* — Den 20 Maart laatsleden werd aan de Nationaale Ver-

gadering per-*Misfive* kennis gegeven, dat, schoon deze ziekte niet sterk voortgaat in de *Betuwe*, dezelve zich echter ontdekt had in het kwartier van *Zuiphen* en de *Veluwe*. — En voor weinig dagen nog ontving ik een' Brief uit *Brusfel*, welke te kennen geeft, dat de ziekte daar nog grasfeert. — Dus zullen die zeer bekwaaame Mannen ongelukkig reeds stoffen gevonden hebben om den *Professor* aan het verzamelen en uitgeeven te zetten.

Ziedaar, myn vriend! zoo wydloopig als bondig betoogd, dat het *Rapport* van onzen *Professor* BRUGMANS regt *Profesoraal* is, en wel verdient als zoodanig tegen alle, die 'er anders over denken, verdedigd te worden.

Ik kom nu tot uwe laatste Vraag. *Of ik oordeele dat het Rapport voor het oogmerk voldoende zy?* — In de beantwoording dezer Vraag zal ik kort zyn; niet omdat ik dezelve minder belangrijk vinde; integendeel ik oordeele dat zy de voornaamste en van het grootste belang is; maar ik meene, dat door al het gene, het welk ik in de beantwoording de vorige bygebragt heb, deze zeer kort en niettemin voldoende te beantwoorden is. — Immers als men al het bovenstaande wel overweegt, als men inzonderheid in aanmerking neemt en de uitsteekende bekwaamheden en Hooggeleerden waardigheden van den *Rapporteur*, die alzins voor den Post, dien men hem opgedraagen had, zoo wel berekend was

was, en tevens al het *Profesforaale* van het *Rapport* zelve, volgt het dan niet van zelfs dat het *Rapport* buiten twyffel aan het oogmerk zeer voldoende zyn moet. — Ja ik durf zeggen, dat 'er zonneklaar uit blykt dat het meer dan voldoende is, vermits 'er veel meer in *gerapporteerd* is dan gevergd was. — De *Commissie* kon met mogelykheid zich niet voorstellen, en zy had het ook niet geëischt, dat de *Profesforaale Rapporteur*, by zyn onderzoek den wezenlyken aart der ziekte en veelmin de zoo zeer gegronde Geneeswyze derzelve zoo gelukkig zou ontdekt en *gerapporteerd* hebben. — Het eenvoudige en voornaame, zoo niet eenige oogmerk van zyn Onderzoek was, althans zoo het my toefchynt alleen om zeker te berichten, of de Veeziekte, welke op en om onze Grenzen zich geöpenbaard had, de waare Runderpest ware, ten einde het *Gouvernement* daar door in staat te stellen om de noodige Maatregelen van voorzieninge enz., al of niet te neemen. — Met zulks alleen te *rapporteeren*, en 'er slechts by te voegen dat daar onmiddelyk toe behoort, zou immers zyn *Rapport* reeds zeer voldoende geweest zyn, hoeveel meer dan, daar hy, hetzelfde behalven met de de zoo evengemelde nieuwe en gewichtige ontdekkingen, daarënboven nog met zoo veele andere nieuwigheden, die 'er regtstreeks niet toebehooren, en waar aan het *Gouvernement* weinig of niets had, heeft gestoffeerd? — En dat
het

het *Rapport* byzonder ook aan de gemelde hoofdbedoeling voldaan heeft, is niet tegentefpreken. Gy hebt maar nateleezen Bladz. 2 tot 24 om uit alles, wat hy 'er van bericht, te besluiten, dat de ziekte, die hy op de eene en andere Plaatfen gevonden heeft, wel degelyk de Veepest is. — Dit wordt ook door alle des kundigen erkend en geloofd. — Men kan derhalven, dat alles overweegende, zich niet verwonderen, dat zyn *Rapport* ook aan de *Nationaale Vergadering* zoo zeer voldaan heeft, dat zy 'er al aanstonds haar Zegel van goedkeuring opgezet heeft, door te *decreteeren*, dat 'er in de *Notulen honorable mentie* van zou gemaakt worden. — Sommige evenwel twyffelen of hy zulks zoo volkomen verdiend heeft. — En waarom toch? — Om dat zy meenen, dat de *Rapporteur* door zyne wyze van Voordracht, en vooräl door zoo breedvoerig optegeeuen al het onderscheid, dat hy tusfchen de voorige *Epidemie* en deze heeft waargenomen, en door deze zoo veel ligter voortedraagen, veele en vooräl onkundigen in den waan gebragt heeft, dat de daar plaats hebbende Veeziekte, voor ons niet zoo zeer te dugten is, zoo om da zy zoo verschillende, zoo veel goedäartiger, en zoo veel minder befmettelyk is, als om dat het getal der Beesten, die 'er door aangetast zyn, zeer gering is. — En in deze gerustheid meenen zy heeft hy hen ook niet weinig gesterkt door zyne, zoo waarschyglyk gemaakte *Theorie* vanden

aart

aart dezer Veeziekte, die hy als louter *Catarrhaal*
 en uit dien hoofde als zeer geneeslyk voordraagt
 Bladz. 24 enz. — Maar nog meer heeft dat
 geruststellend denkbeeld, volgens hunne gedag-
 ten, kracht gekreegen door de getuigenissen en
 gevallen, die hy, wegens de onbesmettelykheid
 der Veeziekte Bladz. 32, enz. heeft byge-
 bragt. — Dat vinden zy, zeer onvoorzichtig,
 zeer gevaarlyk. — Men heeft, zeggen zy,
 hier van ook al aanstonds het kwaad gevolg ge-
 zien. Zoodra had de *Profesfor* zyn *Rapport* niet
 aan de *Nationaale Vergadering* medegedeeld, of
 alle de Leden besloten 'er uit en zy vertelden het
 wel ras aan een ieder een, dat, volgens het ge-
 ne de Hoogleeraar BRUGMANS gerapporteerd
 had, de ziekte van weinig aanbelang, althans
 niet te vreezen en ook in verre na zoo geducht
 niet was, als het Publiek gerucht had opgegeee-
 ven. — Edoch ik merke hier op aan, dat zulks
 des *Profesfors* schuld, ten minste zyne bedoe-
 ling niet geweest is. Immers hy zegt Bladz. 28
 met ronde woorden. „ De besmettelykheid der
 „ vorige *Epidemie* is nog versch in geheugen,
 „ en aan die der tegenswoordige is mede niet te
 „ twyffelen; schoon het my toegescheenen is,
 „ dat zy echter nu minder gemakkelyk van den
 „ eenen stal tot den anderen overgaat dan voor-
 „ heen. — En Bladz. 33. Hoe het moge zyn,
 „ het is 'er echter verre af, dat de zorg der
 „ Landbestierderen overtollig zoude zyn in het
 „ ver-

„ verbieden van vervoering en bewaaring van
 „ eenig deelen dezer Lyden; zoo lang immer
 „ de zaak nog niet ten volle beflist is, (NB. zy
 „ is dus byna beflist) is het beter te veel, dan
 „ te weinig voorzorgen, ter voorkoming
 „ der verspreiding van de besmetting, te gebrui-
 „ ken.” — Ja maar, houden zy aan, de
Profesfor zou zot moeten geweest zyn, indien
 hy 'er deze waarschuwing (schoon zy ook wel
 wat dringender mogt geweest zyn) niet had by-
 gevoegd, ook zou hy zekerlyk meer grond en
 recht gehad hebben, om 'er zoo luchtig, zoo
 weinig bezwaard van te *rapporteeren*, byäldien
 hy maanden lang de ziekte had bygewoond, en
 vyftigmaal meer zieke Beesten gezien en gehan-
 deld had; en vermoedelyk zou hy zyn *Rapport*
 geheel anders ingericht hebben, had hy niet te-
 vens bedoeld de ze gelegenheid waar te neemen om
 zyne nieuwe *Theorie* aan den dag te leggen, en
 dezelve al dien schyn van gegrondheid en *Pro-
 fesforaale* Geleerdheid te geeven, welke moge-
 lyk was. — Dan, Gy bemerkt wel, dat dit
 ook maar een louter vermoeden is. — Het
 is genoeg, dat de *Nationaale Vergadering*
 en het *Provinciaal Bestuur*, het zy dan ingevol-
 ge die waarschuwing van den *Profesfor* het zy
 dan uit eigene wysheid, dat meer te denken is,
 en in weerwil van alle zyne geruststellingen,
 terstond eene *Publicatie* heeft geëmaneed, welke,
 schoon 'er nog al eenige gewichtige Artikels wa-
 ren

ren bytevoegen, echter de krachtdaadigſte Maatregelen en Beveelen bevat om den voortgang der beſmettinge te ſtuiten en van ons Land af te weeren. — Van harte wenſche en bidde ik, dat zy deze heilzaame bedoelingen bereiken zullen.

Dus denk ik ook uwe laaſte Vraag voldoe-
nend beantwoord en U in alles voldaan te hebben; en 'er hier mede te kunnen aſtappen. — Gy hebt gezien dat ik myne bedenkingen meest op een' verdedigenden trant geſchreven en des *Profesſors* eer zoo veel mogelyk gehandhaafd heb. — Waarom ik die verdediging op my genomen, en die niet liever aan hem zelve overgelaaten heb; en waarom ik mynen naam hier niet onder zet, zult gy ligtelyk raaden. — Men kan zich zelve niet zoo vry, zoo onbewimpeld verdedigen als zulks een ander doen kan. — Men kan van zichzelve, ten minſten tot onzen lof, niet zoo veel zeggen als wel een ander. — Myne naam of Perſoon doet 'er ook niets toe. De waarheid moet door zichzelve zegenpraalen. — Had ik my bekend gemaakt, men zou deze Verdediging al ligt aangezien hebben voor een *Casus pro Amico*. -- Voor 't overige:

Ridendo dicere verum, quis vetat?

Den 11 April,

1797.

P. S.

P. S.

Ik heb het **RAPPORT** van den *Profesfor* R. FORSTEN *cum suis* zoo laat ontvangen, dat ik 'er in de voorstaande Bedenkingen geen gebruik van heb kunnen maaken, dan, daar is, gelyk Gy, hetzelfde lezende, zien zult, niets by verlooren; en gy zult al terstond vinden, dat het vry sterk bevestigt het een en ander dat in de Bedenkingen beweerd of tegengesproken is. Ik zal 'er U de voornaamste byzonderheden van doen opmerken.

Voorëerst verkondigt de Heer FORSTEN, (en dit was ook het hoofdbedoelde van het onderzoek, en daar het in het Rapport het meest op aan kwam) dat de ziekte in het Kwartier van *Nymegen* enz. de waare Veepest is. Volgens het getuigenis van meest alle de Boeren zyn de toevallen en verschynselen dezer geduchte kwaal even dezelfde als men voor 16 jaaren, en ook in de jaaren 1769 en 1770 heeft waargenomen, Bladz. 4; en Bladz. 7 zegt hy: „ Let-
„ te ik op de verschynselen, welke zich, hoe-
„ zeer met eenige verscheidenheid, by deze
„ ziekte voordoen, op het gene het ontleedkundig
„ onderzoek van het Vee, aan deze ziekte
„ gestorven, toont, vergelyke ik dit alles met
„ de waarneemingen van verschillende Schry-
„ vers over de Veepest van voorige jaaren; ver-
„ gelyke ik dit vooral met myne aantekening en
„ en

„ en waarneemingen van die Veepest, welke
 „ in de jaaren 1769 en 1770 ons Vaderland in
 „ het algemeen, en de Provintie Groningen in
 „ het byzonder, fel getroffen en geteisterd
 „ heeft, waardoor ik op de Stal van wylen my-
 „ ne Moeder, toen in de *Wildevank* woonen-
 „ de, meer dan twintig stuks Vee zag sterven,
 „ waar van ik de meeste ontleedkundig onder-
 „ zocht, ten einde de gevolgen dezer doodelyke
 „ ziekte te leeren kennen; dan is 'er by my
 „ geen de minste twyffel, of deze, zich thans
 „ openbaarende Veeziekte, is van den zelfden
 „ aart, als de Veepest, welke in voorige jaaren
 „ geheerscht heeft.” — En dit word op ver-
 scheiden plaatsē van zyn *Rapport* verder beves-
 tigd; zie Bladz: 21, 26, 29, 30 en 34. —
 Hy stelt dit derhalven niet zoo twyffelächtig als
 men uit het *Rapport* van den *Profesfor* BRUG-
 MANS opmaaken zou; dan hy had ook dit voor-
 uit, dat hy de ziekte by ondervinding had lee-
 ren kennen; en Gy ziet 'er tevens uit dat zelfs
 de eenvoudige Boeren dit wisten te zeggen en
 te verzekeren.

Ten andere zult gy met een weinig opmer-
 king ontdekken, dat de *Profesfor* FORSTEN
 de ziekte niet zoo ligt, zoo weinig doodelyk en
 zoo min besmettelyk heeft gevonden, als de
Profesfor BRUGMANS die heeft voorgedraa-
 gen. — Van de 156 zieke Beesten, voor zoo
 ver ik uit zyn Bericht kan opmaaken, en welke

hy in 5 of 6 dagen bezocht had, waren 'er 99 gestorven, waar van hy 'er met behulp van *Doëtor* ROGGEN, den Chirurgyn NUIS en twee Vee-Artsen, in dien tyd 6 ontleed en onderzocht heeft; 40 of 41 waren gebeterd en de overige nog krank: ook doet hy niet duister zien, dat gezonde Stallen zeer waarschyndlyk door andere nabygelegene zieken waren aangestoken. — In hoe verre dit overëenkomt met het onderzoek en het *Rapport* van den *Professor* BRUGMANS zult gy uit de voorstaande *Bedenkingen* ligtelyk opmaaken.

Ten derden, zult Gy niet vinden, dat *Professor* FORSTEN omtrent den aart der Veepest zich zoo meesterlyk uitlaat als de *Professor* BRUGMANS. Van het *Catarrhaale* maakt hy geen gewach hoegenaamd; maar helt meer over om de Runderpest voor eene *Galächtige Rotkoorts* te houden. — Het verdient zeker opmerking, het gene hy aantee kent en door andere mede is waargenomen, dat men in het kwartier van *Nymegen*, geduurende het jongst verloop en najaar, in het geslacht en aan de ziekte gestorven Vee, de galblaazen veel grooter dan gewoonlyk soms wel eens zoo groot, en altyd sterk met gal opgevuld, gevonden heeft. — Dan of dit grond geeft om de Veeziekte voor een *Gal-* of *Rotkoorts* te houden geloove ik niet. De Pokjes en andere besmettelijke ziekten gaan ook dikwyls vergezeld van

eene

eene Galächtige en rottige gesteld of Koorts, vooräl in het najaar, zonder evenwel zulks oorspronkelyk en wezenlyk te zyn. — Ook heb ik eene *Epidemie* van eene kwaadaartige Rotkoorts van het najaar in verscheide Lyken, daardoor weggesleept, de Galblaas verbaazend groot en met Gal buiten gewoon opgevuld waargenomen. Wat 'er de genoegzaame reden of oorzaak van is, en welk gegrond besluit men ten aanzien van de natuur der ziekte althans ten aanzien van de Veeziekte uit maaken moet, be-lyde ik niet te weten: anders is het bekend genoeg dat men de Herfst-ziekten altoos meer van een Galächtige aart vindt, en dit afleidt uit de meerdere ophooping van Gal in dat Saizoen, waar van men veele redenen opgeeft. —

Ten vierde, zult Gy in het *Rapport* van den Hoogleeraar FORSTEN niet vinden die groote hoop en die breed opgegevene waarschyntlykheid van de Veepest te kunnen en te zullen geneezen, die wy in dat van den *Profesfor* BRUGMANS hebben aangetroffen: integendceel het bygevoegde *Advys* laat hy met zyne *Colle-ga's*, de *Profesforen* SCHACHT en VAN MAANEN 'er zich ook vry [wanhoopig over uit:
 „ Wat de Geneeswyze en Geneesmiddelen be-
 „ treft, zeggen zy, Bladz. 54 en 55 bekennen
 „ wy gaarne dat dit stuk zeer moeiljelyk en aan
 „ veele zwaarigheden onderworpen is. —
 „ *Voorïerst*, daar ons noch de waarschyntlyk

„aanleidende oorzaaken, noch de eigenlyke
 „aart en toevallen bekend zyn, en de gevoe-
 „lens over derzelver aart, by voorige Vee-
 „ziekten, ook in ons Vaderland, zoo zeer ver-
 „schild hebben, dat de een deze ziekte ont-
 „*steekingächtig* de ander dezelve *rotächtig* ge-
 „noemd heeft; om nu niet van andere gevoe-
 „lens hier omtrent, en die toch eenen aanmer-
 „kelyken invloed op de Geneeswyze heb-
 „ben moeten, te spreken. — Ten *twee-*
 „*den*, wyl het getal der in verschillende Vee-
 „pesten, welke zoo hier te Lande, als in an-
 „dere Landen van Europa, geheerscht heb-
 „ben, gebruikte Geneesmiddelen, indien zy
 „gelyk wy gedaan hebben, met elkander ver-
 „geleken worden, zoo verbaazend groot is,
 „en toch derzelver krachten en uitwerkingen
 „zoo zeer van elkander verschillen, dat het
 „ongelooflyk voorkomt, hoe sommige derzelve
 „tegen een en deszelfde ziekte hebben kunnen
 „worden gebruikt; behalven dat ook het ge-
 „voelen van den, in dit vak, zoo ervaren
 „CAMPER op meer dan eenen grond het on-
 „ze bevestigt. — Eindelyk, *ten derden*, dat,
 „om over deze twee hoofdzaken een behoor-
 „lyk oordeel te vellen, en eene gegronde er-
 „varing, die, ten minsten de meesten onzer
 „wel willen bekennen niet te hebben, en een
 „behoorlyk onderzoek, gevoegd by eene byna
 „dagelyksche bezigtiging der thans heerschende
 „Vee-

„ Veeziekte, welk alles door onze bezigheden
 „ van een geheel anderen aart, volstrekt onmo-
 „ gelyk is, worden verëischt.”

Gy bemerkt wel, dat deze Heeren gantsch niet uit die hoogte spreken, en niet zoo luchtig over het onderzoek naar den aart, Geneeswyze, enz. der ziekte heen springen: en waarlyk wy hebben 'er ook geen reden toe. — Wanneer ik overweege alle nuttelooze onderzoekingen en vruchteloze poogingen van zoo yeele kundige en ervaren Mannen, geduurende zoo veele eeuwen; als ik overweege den aart der Veepest, de *Analogie* derzelve met andere smetziekten, van welke wy nog geen een de wezenlyke natuur of naaste oorzaak, en van geen een, de Venusziekte mischien alleen uitgezonderd de eigenlyke specifieke Geneeswyze kennen, en als ik hier by voege myne eigene naavorfchingen en ondervindingen, dan vinde ik maar al te veel redenen om ten aanzien van onze kennis van den aart en de Geneezing der Runderpest zeer niedrig en niet minder wanhoopig te denken. *Dan tempus doceat.*

Ik heb U dus de voornaamste verscheidenheden tusschen het *Rapport* van den *Profesfor* FORSTEN en dat van den Hoogleeraar BRUGMANS opgegeeven. Zoo ik uwe denkwyze over dit onderwerp wel kenne, zal het eerste om zyne eenvoudigheid en oprechtheid U het meeste be-
 haagen. Maar, aan den anderen kant, Gy

moet het my niet kwalyk neemen, Gy zult 'er evenwel niet in vinden, denk ik, al dat *Profesoraale*, dat Geleerde, die nieuwe *Theorie*, enz. welke ik U in het laatste heb doen opmerken. Of het daarom te minder goed is, is eene andere vraag. — Ook gevalt my in het eerste niet zeer die *Systematische Voordracht* van de Geneeswyze. Die Leerstellige, die *theoretische Indicatiën* rieken my te veel naar het *scholastieke*, en te weinig naar het *ondervindelyke*; en zy worden doorgaands schieelyk en gemakkelyk uitgedagt en op het papier gesteld, maar zelden spoedig, en veeltys nooit ter uitvoer gebragt.

Gy ziet wel ik ben geen liefhebber van de *Theorie*, vooräl niet als het op geneezen aankomt. Waarschynlyk is dit aan myne jaaren en ondervinding toe te schryven. Men vindt dit meer in oude Practizyns; maar jong zynde en vooräl pas van de *Academie* afkomende, heeft men gemeenlyk veel op met de *Theorie* en men redeneert graag; doch met de jaaren gaat dat over; men vindt welhaast, als men wat praktyk krygt en veel zieken behandelt, dat het met de *Theorie* niet zoo vlot gaat, als men zich had ingebeeld, dat men dikwyls zyn hoofd stoot, ja dat zy niet zelden ons in verwarring of vertwyffeling brengt, en somtyds van den regten weg ter Geneezing afleidt.

Een veeljaarige ondervinding, na eene vooräfs-verkregene grondige *Theorie*, en een gezond en
vaar-

vaardig oordeel vormen by my den waaren,
den besten Geneeskundigen; en zyn voornaam-
ste toeleeg moet zyn niet te redeneeren, te *phi-*
losopheeren, maar te geneezen; in alle gevallen
blyft het recht waar. *Experientia optima rerum*
magistra.

Dan ik stap 'er af, in verwagting, dat Gy
ook uwe gedagten my eerstdaags mededeelen zult.
Intusfchen blyve ik

Uwe heilwenshende Vriend.

N. N.

NB. Door de Afwezigheid van den *Auteur* en de *Onnaauwkeurigheid in het Observeeren der Correctie* zyn behalven verscheide fouten in de Zinsnydingen en onderscheydsteecken, de volgende Drukfeilen ingesloopen:

Bladz. Regel.

1.	17.	staat <i>die de Commissie</i>	Lees <i>die Commissie</i>
3.	26.	— <i>Botanicus.</i>	— <i>Botanicus</i>
5.	5.	— <i>Betoorgen</i>	— <i>Betoogen</i>
—	15.	— <i>men moest</i>	— <i>men moet</i>
7.	10.	— <i>grootste</i>	— <i>grootsche</i>
8.	6.	— <i>Ordonnantien</i>	— <i>Ordonnantien</i>
—	15.	— <i>toevertrouwden</i>	— <i>toevertrouwen</i>
10.	7.	— <i>In een tyd enzv:</i>	— <i>want in eenen tyd toen alles met overhaasting geschiedde; toen men</i>
—	11.	— <i>tot hier met</i>	— <i>tot hier toe</i>
—	13.	— <i>en die</i>	— <i>die</i>
—	17.	— <i>Provinciaal- en Nationaal Bestuur</i>	— <i>Provinciaal en Nationaal Bestuur.</i>
—	26.	— <i>zulk</i>	— <i>zulks</i>
11.	15.	— <i>grootheyd (in de noot)</i>	— <i>goedheyd</i>
13.	25.	— <i>warwe</i>	— <i>warne</i>
—	29.	— <i>En zoo 'er een</i>	— <i>En zoo 'er al een</i>
14.	2.	— <i>schielyk naar die over</i>	— <i>schielyk naar die zyde over</i>
—	5.	— <i>Leden</i>	— <i>Lieden</i>
—	26.	— <i>Canfae</i>	— <i>Causae</i>
15.	25.	— <i>der zucht</i>	— <i>Eerzucht</i>
17.	23.	— <i>in te zleu</i>	— <i>in te zien.</i>
20.	6.	— <i>moest ook niet de Commissie, zoo dra als zy dit Las als zeer geleerd,</i>	— <i>moest ook niet de Commissie zoo dra als zy dit Las het zelve als zeer geleerd</i>

Bladz.

Bladz. Regel.

—	23.	staat Utrecht	Lees Utrecht
21.	28.	— schiedelyk	— schielyk
23.	10.	— Blyken kan	— Blyken kon
—	11.	— naby regeert	— Na by ons Land regeert
—	19.	— ten aanſien	— zoo ten aanzien —
—	4.	— Courtvron	— Courtivron
29.	15.	— waarlyk	— en waarlyk
49.	15.	— Cartaverculum	— Cadaverculum
56.	27.	— proeven geno- men had	— proeven van genomen had
65.	14.	— dat toe	— daartoe
65.	20.	— overgegaan zyn- de hy	— Overgegaan zynde zegt hy —
67.	28.	— nature	— natuur
68.	13.	— ſchoon het nu	— ſchoon het na
71.	20.	— Al wat 'er dus	— Al wat men dus
72.	19.	— zan	— van —
—	21.	— zeeer	— zeer
73.	18.	— Brune	— Brusfel
76.	25.	— Om da	— Om dat
83.	1.	— geſtelt	— geſteldhe, d
84.	20.	— deſzelvde	— dezelvde
87.	5.	— blyft het Recht waar	— bl, ft het waar

